

Winbu a klə-hihiale

A, a

Abel (Abel) Mt 23.35; Lk 11.51; Heb 11.4; 12.24. Abel, no- mo la Kaen a 'diayi gbe. **Adam**, no- mo 'waa 'ba, **Efu** 'e mo 'waa 'dii. -Hre Kaen a -ti a klə-hihiale.

Abraham (Abraham) No- mo Yisraekue a 'ba gbagbu. See la a ti 'yri, Nyisua 'e pu la 'li=t, -e mo, e di -nyi la Abrahamu 'blogba yrayru, -e di=e nu, e ko 'a 'yonu a 'yonu a -hrin 'huen-, u 'mu la 'li 'ti. De a 'mu a -ti, Nyisua lee la=a ni, -e mo, bu -hən la 'li 'a 'blogba 'kwli, bu mu la 'blogba yrayru a 'mu le =mu. Abrahamu a 'mu, e =tuu la 'v Nyisua a win ni, 'e bi la 'hru wlon, 'e na -nana, 'ki 'li 'yri -hwohwu 'kwli, 'e nyre 'li 'blogba a 'mu 'kwli. 'Blogba a 'mu, u dee =ne Yisrae*.

Ti -mu' -ko 'yri Nyisua lee 'v Abrahamu, 'ki bu -hən la 'li 'a 'blogba 'kwli, e =tu 'yri*, e ko Abrahamu 'huen-, 'e lee la=a, -e mo, e ko 'a 'yonu 'huen-, u di mo Nyisua a dakə, Nyisua 'mu =nu 'yie =tu, 'bu mo 'bu yi 'v a win ni =tui -ni.

Abrahamu ko la nvgba. Nvgba a 'mu, 'a 'nyre mo Sara. U 'yu 'yu -ko, 'e gba=a -gbagba, 'v -we 'yi. -Te u -we 'ki 'yi, 'ti- Nyisua 'e nu =wlilekeede, Sara 'e ko 'yu, 'v =tue=e Yisakinyre.

Yisaki, -mu -mumu, =ni ko -ne nvgba, 'a 'nyre 'e mo Rebeka, 'a nvgba Rebeka a 'mu, e ko=c 'huen-, 'v ko =yrupuyonu. 'Waa 'nyre mo Esau ko Sakəbu 'huen-. Kee, -te e gba ti, -e -bi Nyisua =tue Sakəbu Yisakenyre. E no- nu=o, 'v dee -Juukue* Yisraekue.

Sakəbu a 'mu, 'a nvgbi, e ko la, 'a 'ye -bi a 'nyre mo Lea, 'a 'ye -bi a 'nyre 'e mo Raselt. Lea ko Raselt 'huen-, u mo 'diayinu =ni; Sakəbu, 'e ko nvgbi ni 'huen -bi -we. E ko 'a nvgbi ni -hen a 'mu 'huen-, u ko 'yonu nyibepu ni -pu =tu 'v 'huen. 'Yonu nyibepu ni -pu =tu 'v 'huen a 'mu, u nv- mo Yisraekue a =tugbi ni -pu =tu 'v 'huen -mu' a 'baunu. 'Ki 'li 'Lule'yeecri'en 'kwli, 7.4-8, 'ki =tugbi a 'mu, 'waa 'nyre 'cru 'li.

Adam (Adam) Lk 3.38; Rom 5.14; 1Ko 15.22,45; 1 Tim 2.13,14; Judi 14. Adamu, no- mo la yi-henyiblo, Nyisua nu la. Nyisua nu -pla, 'e nu=o. Adamu a 'mu, e ko 'a nvgba Efu 'huen-, nv- mo la

yi-henyibli, -v 'wla la Nyisva a tete*, -e -hen 'nyre, v nu-mo la yi-henyibli, -v nu la de 'kuku*. Kve la 'v ti a 'mv 'yie bv, -tonyibli ni de 'kuku. E mo -han-tu =nu, Adamv, e nu la de 'kuku, kve 'li ti a 'mv 'yie bv, -tonyibli 'v ni de 'kuku -we. Kee, -Yusu 'Klusu -mo -bi, e no- wa nyibli, -e -ha 'li =nu de 'kuku a 'kli bv, -e -nyi =nu 'klɔ yrayru, -e 'ye ni -we 'li. -Hre 1 Ko 14.45.

Aglipa (Agrippa) -Hre **Helədi** a -tu a kle-hihiale.

Akaiblogba (Achaïe) 'A 'nyre -bi mo Glekitvəblugba.

allowest (aloës) Saan 19.39. E mo -cidu =nu, -e pi hunhrvn. Tugbedu a 'nie, no- v ni, 'v ni -ci a 'mv. -Juukve 'bv yi la 'kvokui a 'hvi -mo ni -we, 'waa 'v-ha-ti, -ci a 'mv, e no- v plvi =nu le.

Ayro (Aaron) Lk 1.5; Nun 7.40; Heb 5.4; 7.11; 9.4. Ayro mo la Lefi a 'yonu a 'yu =nu. Lefi a 'mv, e mo la Sakɔbv* a 'yu nyibeyu -bi, 'ki 'li 'a 'yonu nyibepu ni -pu -tu 'v 'hvæn -mv' 'nyi. Ayro, no- mo la yi-henyiblo, v -ha, 'ki bv -he Nyisva a -cɔhlunpinyo*. Ti a 'mv 'yri, ke- Nyisva pu la, -e mo, nyibli -mv', v di Yisraekve a -cɔhlunpinyo -mo' nu, v blees yi bv pu Ayro=tugba, -v mo Lefipu.

Ayro, no- mo la Moise* a 'dīayt nyika. U ni 'hvæn a 'mv, v yi la 'm -hihe -ni, ti -mv' -ko 'yri Yisraekve ni la 'v -kode, 'ki 'li Esipublogba 'kwli. U nu- naa Yisraekve, 'v -ha 'li =nu -kode a 'kli bv.

B, b

Baalı (Baal) 'Ti- Yisraekve 'mv la 'li 'blugba -mv', Nyisva di la =nu -nyi 'kwli 'ti mo mu, dakɔ -mv', -v 'nyee la 'hru, -v 'ti la 'li, v nu- -mo -bi, v yi blees 'ku -mv', -e ko 'nyre -mo Baalı. Baalı a 'mv, v nuu =ne tuyu, 'v blees kwli yi bv, 'ki 'v 'a 'v=tuule a -ta'. Yisraekve -mo -bi, -te v mu 'li 'blugba a 'mv 'kwli 'ti mo, e ko ti, 'waa 'mumu 'v yi 'li Nyisva ke ple, 'v dee Baalı a 'mv. E no- nu=o, Nyisva 'e pu =nu yrū le.

Babilonı (Babylone) E mo 'dīo gbagbv =nu (Babilonidīo), 'ki 'li Babiloniblogba 'kwli. Ti -hi la a ti 'yri, 'blugba a 'mv, no- ko dakɔ, -v -wɔn la Yisraekve -mo, -v -ha la 'v =nu 'v, 'v gba la 'li Yisraekve -hvɔhvı 'waa 'blugba 'kwli, 'v nu =nu -koyo -mo', 'ki 'li 'yri a (70) -wli ni ta =tu 'v -pu 'kwli, 'ti- 'v te =nu bv. Mt 1.11-12,17; Nun 7.43.

'Ki 'li 'Lile'yeecrien 'kwli (14.8; 17.5; 18.1-24), v hlees 'li Babilonidīo =dv a -ti. 'Dīo a 'mv, 'a nyibli, v 'ni =tuu=o 'v Nyisva

'v. -Bakle, Babilonidio a 'mv, Rømudio* ε =hen 'nyre. 'Kt 'l
1 Piel 5.13 'kwli, v hlee 'l Babilonidio a -ti -we. -Bakle,
Rømudio v =hen 'nyre -we.

Balamu (Balaam) 2 Pi 2.15; Judi 11; 'Lile'yeec 2.14. Balamu
mo la Nyisva a winwlən-hanyo. Ε ko la ti =dv, Mvabublugba
a bodio Balaki, 'ε da la Balamu a 'mv, 'ε lee la=a, -ε mo, bu
pu la Yisraekve 'jro -mo. De a 'mv, Balamu 'yti la 'l 'a nunuo 'l
-we, -ε nu=o, ε yi=e ni, -ε mo, Nyisva pu Yisraekve wa -mo. Kee,.
bu nve la 'wliye diakti a -ti, 'a =wlv 'ε gba 'kabi ni 'hvən. Ε no-
ko -ti, 'ε -wen, 'ki bv -hee Balaki a 'mv. -Hre 4 Moise 22-24.

-bati (jugement) -Bati -mv', Nyisva pi (Dieu qui juge):
Mt 25.31-46; Røm 1.18-2.16; 1 Ko 3.9b-15; Heb 9.27-28;
1 Pi 1.17; 2 Pi 2.4-10; 3.10-13; 'Lile'yeec 20.11-15.
-Bati -mv', nyibli pi (les hommes qui jugent): Mt 5.25-26,38-42;
18.15-17; Lk 17.3-4; Røm 12.14-21; 1 Ko 6.1-8.

'be ... yt; **'be ... yre** -Hre y'tube a kle-hihiale.

Besame (Benjamin) Nø- mo la Sakobu* a le'bɔɔyu. -Hre **Abrahamu**
a -ti a kle-hihiale.

Besebuli (B elz bul) Besebulunyre a 'mv, ε mo Satan a 'nyre
-bi =ni. Satan a 'mv, ε no- mo 'kuo -hvun* a nyiblo gbagbu.
Besebulunyre mo la 'ku -hvan =dv, dakɔ -bi, -v =glaa la 'l
Yisraekve 'l, v de la, 'a 'nyre. -Hre **Satan** a -ti a kle-hihiale.

blabli (moutons) 'Kt 'ne- -a mv nyiyrugbi a 'bli, ε ko nyibli, 'v nee
blabli. -Juukve* nee la blabli -we, kee, -te v ni blabli a naale,
ε ni la 'dɔ. De -ko -bv yi, 'ki 'v -Juukve a blabli ki, ε no- -bv:
a. 'Kt 'l -Juukve a 'du 'kwli, ε mo la nyibli a de =ni la,
'ki bv ko la blabli -hvɔhvui, 'v gbe la 'l 'a =jui 'wan ble,
-te -mv', -haan-piti ni 'l, -ε di=e nu, v 'mv 'ce.
b. Blablikɔnyo mo la blabli'ye=tunyo -we, 'v yi la 'waa blabli
-tee, 'v yrui 'a -ne blable -tee.
c. Blabli'ye=tunyo, ε -he 'bla-gblo, -ε di=e nu, 'tɔ 'bv -wɔn,
ε 'mv 'l blabli 'l gba, yinyre=dedede 'ni -ha =nv le -hren.
Blabli'ye=tunyo -mv', 'ki 'v -gblo a paale', 'ki ε yi 'v bv pe,
-ε nu=o, ε ko ti, 'iyirinyibli 'v 'yee -gblo 'hvı le, v 'mv
blabli 'yri a -ti.
d. -Juukve, blabli, nv- v 'lε, 'v yi Nyisva -cɔhlun -pie -ni.

'Kt 'l Nyisvacrien 'kwli, v pi Nyisva a dakɔ blabli yt. Nyisva
-v'v- -Yusu 'Klisv, v 'wi- blabli'ye=tunyo yt, nyibli -mv', -v kuo
-Yusu =wlv yt, 'v 'wi- blabli yt. -Hre 'blayu a -ti a kle-hihiale.

'blayu; nyiblo -mv', -ε mɔ -cɔhlv̩n*, Nyisva -ha, -ε 'w̩l- 'blayu yi (Agneau de Dieu) Saan* Batisi, nɔ- ni la -Yusu a dida le (Sn 1.29,36). Ε mɔ la -Juukv̩e* a dε =niɔ la, 'k̩i bv -ha la blabl̩, 'k̩i 'v Nyisva a -cɔhlv̩n a piele a -ta', -ε di=e nu, Nyisva 'mv 'waa dε 'kuku* 'wowl̩ -ni. Blabledv̩ a 'mv, ε yi 'ni 'kv, 'k̩i 'v nyiblo -mv', -ε nu dε 'kuku a -ta'. -Cɔhlv̩n a 'mv, 'a -hlv̩, nɔ- ni=e, nyiblo a 'mv, 'ε yi 'v yi 'sii -ni, 'k̩i 'v Nyisva ye'. -Te -Yusu di la 'k̩i 'ne- 'klɔ -bv k̩i, ε -ha 'a dɔn̩u ni, 'ε -he -cɔhlv̩n, -ε di=e nu, Nyisva 'mv -tonyibli a dε 'kuku 'wowl̩ -ni, ε 'mv dε 'kuku a 'mv a -ti -mɔ -hru.

'blt; nv̩gba kɔ nyibv̩ 'hv̩en- a -ti; 'kayu a naale; 'yonv a naale (mariage, vie de famille) Mt 18.4-6; 1 Ko 7.1-16; Ef 5.21-33; 6.1-4; Heb 13.4; 1 Pi 3.1-7.

'blugba a naanyv (gouvernements, traditionnels et modernes) Mt 22.15-22; R̩m 13.1-7; 1 Tim 2.1-4; Tit 3.1; 1 Pi 2.13-17.

'bluwli'tunyv (collecteurs des impôts, publicains, p agers) U mɔ la -Juukv̩e* -niɔ, kee, v ni la -kvan, 'k̩i 'v Romakv̩e* -mɔ. Ti a 'mv 'yri, Romakv̩e a 'mv, v nv̩ -kɔ -Juukv̩e a 'blugba win k̩i. 'A -ti, nyibli -mv', -v -wen, 'k̩i -bv -he 'bluwli'tunyv, -v ni -Juukv̩e a yraanyibli a -kvan, 'waa 'bio -Juukv̩e pu =nv yru le. 'Ya 'v 'lu de, 'bluwli'tunyv a 'mv, v -hv̩e 'yiyriwli.

C, c

=cicie (jeûne) Ε mɔ la -Juukv̩e* a dε =niɔ, 'k̩i bv 'ye ni di la dε, bv -ci la, 'k̩i 'l̩ ti gbi 'kwli, -ε di=e nu, v 'mv la Nyisva a -ti 'yi 'bua -ni. De -cicie -hen 'nyre, ε nɔ- mɔ nyiblo -bv, -ε yi -ci, ε yru=o ni, -ε mɔ, ε nu dε 'kuku*', 'ε =tve 'l̩ 'a dɔn̩u 'l̩, 'k̩i 'v Nyisva ye'. -Hre Mt 6.16-18; Mk 2.18-20; Nun 13.2-3; 14.23; 1 Ko 7.5.

-ci a kvklɔ -Hre 'kuo a dida a kle-hihuale.

-cɔhlv̩n (sacrifice) 'K̩i 'l̩ 'yri* 'k̩i a Nyisvacrien 'kwli, v 'cru 'l̩=i ni, -te Nyisva -nu, 'ε tve la 'a dakɔ, -te -mv' v di la 'a -cɔhlv̩n a piele nu.

Ε kɔ la -cɔhlv̩n a gblegble. Ε kɔ -cɔhlv̩n, nyibli yi la Nyisva -pie -ni, -ε di=e nu, Nyisva 'mv 'waa dε 'kuku* 'wowl̩ -ni. Nyiblo 'bv nu dε 'kuku, ε blee 'kvkv̩ yi. Ε 'yi wen yi -blee -ni, 'k̩i Nyisva bv wen wen 'a dε k̩i. -Te -Yusu 'ye la 'ne- 'klɔ -bv k̩i ni di, Nyisva a dakɔ a nyibli -he la 'wlugba-tebli. 'Wlugba-tebli a 'mv, v nv̩ -'kv̩ la, 'k̩i 'v 'waa dε 'kuku a -ta',

-ε di-e nu, Nyisva 'mv wen, 'kī bv 'wowlā 'waa dē 'kuku, ε 'mv 'waa dē 'kuku a 'mv, 'a -ti -mo -hru. Nyibli a 'mv, ε 'yī 'waa -gbetu 'pa-, v 'nī 'la=a la 'wlugba-tebli a 'mv, kee, 'kī v ye la 'lt= Nyisva a 'kagbau* a -yaa 'kwli, 'v yī Nyisva a -cohlonpinyu -nyi, -ε di-e nu, -cohlonpinyu a 'mv, v 'mv Nyisva a -cohlon pi, 'kī 'v nyibli a 'mv, 'waa -ta'. 'Wlugba-teblidu a 'mv, v nu- mo blibw, kō 'blabw, kō wlibw, -v 'yī la nia -ni, -v -ceee 'v yī. -Hre Mt 9.13; Mk 12.33; Rom 12.1; Heb 9.6-10.18.

-Te -Yusu yī la nī 'kvī, nyibli -bv, -v kuo =ne =wlv* yī, nu- kō -cohlon ε -he, -ε di-e nu, Nyisva 'mv 'waa dē 'kuku 'wowlā -ni.

Ε kō la -cohlon -bi, nyibli 'v yī la=a pi, 'kī 'v Nyisva a 'wio a -nyinyie a -ta', -haande -mv', ε nu =nu 'yī -hlōn le a -ta'.

-cohlonpiile (autel) -Juukvē* 'cibi la 'v, 'v 'le la 'wlugba-tebli, blabli bi 'lī yī, wlo, kō blo 'hvēn-, 'kī 'v Nyisva a -cohlon* a piele a -ta'. -Cohlonpiile a 'mv, ε mo la 'hīdu =ni. Ε no- kō kī, v yī la 'v -cohlon 'v -pii -ni.

-Te v pv la Nyisva a 'kagbau*, 'kī 'lī Jrusrē, -cohlonpiile a 'mv, ε no- mo 'teble gbagbv, 'kī 'v Nyisva a 'kagbau ye'. -Cohlonpiile a 'mv, -gulvdu, ε no-, v nu la, 'v pv la=a. 'Kī 'lī Nyisva a 'kagbau bv, ε kō la -cohlonpiile -we, v 'wlāa la -gulv 'lū le pepe. 'Kī 'lī -tute a 'mv, 'kī Nyisva a -cohlonpinyu pu 'lī hunhrunpv-tebli 'tō le, 'kī 'v Nyisva a -cohlon a -ta'.

-cohlonpinyo; Nyisva a -cohlonpinyo (prêtre) Nyisva a -cohlonpinyu, v mo la nyibli =ni, v -nyi la -cohlonpi-kvan, -ε di-e nu, v 'mv la Nyisva -cohlon* -pi=e -ni, 'kī 'v Yisraēkvē* a -ta'. -Yusu a ti 'yri, -cohlonpi-kvan a 'mv, 'kī 'v Nyisva a 'kagbau* ye', 'kī v ni la 'v=v 'v, 'kī 'lī Jrusredīo 'kwli. Nyisva a -cohlonpinyu a 'mv, 'kī 'lī nyiblo -bv, -ε mo Ayro a -tugba, -ε mo Lefi a 'yonv a -tugba 'kwli, 'kī v -ha la 'lī =nu. -Hre Ayro kō Lefi 'hvēn- a -ti a klē-hihiale -we.

'Kī 'lī nyibli a 'mv 'nyī, v -he la 'lī nyiblo, -ε di-e nu, ε 'mv Nyisva a -cohlonpinyu a nyiblo gbagbude nu, 'kī 'lī 'yrv ni -do 'kwli. Nyiblo a 'mv, 'a -ne ti 'bv -we 'v yre, v -he la 'lī nyiblo -bi. Nyisva a -cohlonpinyu a nyiblo gbagbu a 'mv, ε ni -do, ε no- kō la 'hru, bv pa la 'lī Nyisva a 'kagbau* a -janī-gblo gbagbu 'kwli, -ε di-e nu, ε 'mv 'lī -cohlon a -hlv gba, 'kī 'v Nyisva ye', 'a 'mumu a de 'kuku* kō -tonyibli a pepe a de 'kuku, v -nu a -ti.

Ε kō la -cohlonpinyu -bi, 'v dee la =nu -cohlonpinyu gbagbi. Ε nu- mo la -Juukvē* a 'blv a nyibli, v kō 'yrv 'kwli

a -cohluṇpinyu a nyiblo gbagbu, ko nyibli -bi -mv', -v nu la -cohluṇpinyu a nyiblo gbagbude, 'kì 'lì 'yri -bi -hi la 'kwli, ko nyibli gbagbi -bi bi 'lì yì, -v pi la -cohluṇpinyu a -tugba.

'cve; -Yusu 'Klisu a 'cve (glise de J sus Christ) Mt 16.13-20; Nun 2.42; 1 Ko 12.12-30; Ef 1.22-23; 2.19-22; 4.1-16; 5.21-33; Kol 1.15-20; 'Lil'e'yec 19.5-10.

'Cve a naanyu (pasteurs, anciens); 'cve a 'yie=tunyu (dirigeants d' glise, pscope), 'cve a -heenyu (diacres).

Tœle -mv', -e ko 'lì 'waa 'vbile=tutuo, ko -te 'waa 'yrinaabu ko bu ni 'mv a -ta', e no- -bu: Nun 14.23; 1 Tim 3.1-13; 5.17-22; Tit 1.5-9; Nun 15.1-35.

-Tœwin, 'kì 'v 'cve a naanyu -mo: 1 Tim 4.1-16; 6.11-21; 2 Tim 2.1-26; 3.10-17; 4.1-5; 1 Pi 5.1-6.

-Te 'cve a nyibli ko bu nu nuna, 'kì 'v 'cve a naanyu -mo': Gal 6.6; Heb 13.7,17.

D, d

Dafidu (David) E mo la bodiu gbagbu =ni, 'kì 'lì Yisraekve* 'nyi. E 'yi la yi'wunu -ko. E no- mo la 'a 'baï Yisai a 'bœl'bœoyu. -Te e 'ye la bodiu ni -he, e nee la 'a 'baï a blabli*. E nœ la Nyisua ni dtaki. E 'cri -wladui -huohui, v dees -savu (Psaumes). 'Kì -wladui a 'mv, e ni 'lì 'yri* 'kì a Nyisvacri en 'kwli.

'Kì 'lì Dafid a 'mv, 'a -tugba 'kwli, 'kì v ko 'lì -Yusu 'lì (Rom 1.3; 'Lil'e'yec 22.16). E ni la ke', Nyisua a winwlɔn-hanyu* 'v hla la=a, -e mo, Wanyo -mv', Nyisua pu la le, e di la ya, 'kì e di 'lì bodiu Dafid a -tugba 'kwli -ko -ni.

de 'kuku; -tebli 'kukui; nunuŋmli 'kukui; -tebli -mv', -e nyre yi, 'kì 'v Nyisua ye' (p ch). Nyiblo 'bu 'wla 'a -ne tete* -dv, 'kì 'lì Nyisua a tete 'nyi, nyiblo a 'mv, e nu de 'kuku. 'Ye -bu nyibli v pi le, -e mo, de 'kuku a 'mv, e 'bua ni, -v'v- e 'yi 'bua, e mo de 'kuku -ni, 'kì 'lì Nyisua 'yi. Rom 3.9-20; 6.23.

De Nyisua -hue -tonyiblo bu nu, e no- -bu:

- bu yru=o, 'kì 'lì 'a diou a -wlù ki, -e mo, e nu de 'kuku;
- bu hla=a, -e mo, e di hie 'v de 'kuku a nunuo bu, -tebli -mv', Nyisua -hue, e 'mv=v nu;
- bu -hua=a, 'kì Nyisua bu 'wowlala 'a de 'kuku, e ko, bu -hru 'a -ti -mo.

de 'kuku a 'wowlale ko 'a -ti a -mo-huhruo (pardon des p ch s)

1. -Te -mv' Nyisva ni, 'e 'wuwle -tonyibli a de 'kuku, 'tu- 'e -hrui 'a -ti -mo (comment Dieu pardonne les p ch s des hommes): Mt 26.28; Mk 3.28-29; 11.25-26; Lk 7.36-50; 15.1-32; Kol 1.13-14; 2.13-14; 1 Sn 1.5-10.
2. -Te -mv' -a di nu, de 'kuku -mv', -tonyibli ni -a mv -mo, -a 'mv 'a -ti -mo -hru (comment nous devons pardonner le mal que la hommes nous ont fait): Mt 5.23-24; 6.12-15; 18.21-35; Mk 11.25; Lk 17.3-4; Ef 4.32; Kol 3.13.

didie, -Yusu bv di di de a -ti (retour de J sus) Mt 24.3-51; 25.1-13; Lk 17.20-37; Nun 1.1-11; 1 Tes 4.13-5.11; 2 Tes 1.3-2.15; 1 Tim 6.13-15; Heb 9.27,28; 2 Pi 3.1-18; 1 Sn 3.2; 'Lile'yeec 1.7; 22.7-17.

doyode -Hre 'kuo a dida a kle-hihiale.

Dohre (dragon) U hla 'a -ti ni, 'ki 'li 'Lile'yeecrien 'kwli (12; 13; 20.2). Dohre a 'mv, ε -hen 'nyre 'kuo -hvun* a nyiblo gbagbu Satan*.

E, e

Eli (Elie) Mt 11.14; Mk 9.4; Rom 11.2; Sk 5.17; ... Ε mo la Nyisva a winwlən-hanyo* gbagbu =niø la.

Elise (Elis e) Ε mo la Nyisva a winwlən-hanyo* gbagbu. -Hre Naama a -ti a kle-hihiale.

Epikulinyibli (Epicuriens) Nun 17.18. U mo Epikuli a nyibli =niø. U ko nyibli -mv', v dee **Sitoinyibli** (Stoïciens) 'huen-, v yi 'crien kasa. U yi 'kukue la le, 'ki 'li ti -hvohwi 'kwli, -ε di=e nu, -teblı -mv', -ε mo yiyi-teblı gbagbu, ko -ti a -tee 'huen-, v 'mv=v 'lu -mo le -hie -nt, 'v pi gble, 'ki 'v -teblı a 'mv a -ta'.

Esai (Esaïe) Mt 3.3; Nun 8.30; Rom 9.27-29; ... Esai mo Nyisva a winwlən-hanyo* gbagbu. 'Tt- v 'mv -Yusu ko, Esai a 'mv, ε na la -teblı -mv', -ε di la -Yusu nu a -ti -mo le.

Esau (Esau) Rom 9.13; Heb 11.20; 12.16-17. Abrahamu a 'yu Yisaku* ko la 'yonu nyibepu ni 'huen. U mo la -yrupuyonu =niø. Waa 'nyre mo la Esau ko Sakobu*. Sakobu a 'yonu a 'yonu, nu- Nyisva -ha la 'li, 'ki bu mo 'a dakɔ, ε 'yi Esau a -ne 'yonu 'pa-, 'ε mo -han-ti, Esau 'ε mo la nyuka. -Hre **Abrahamu** a -ti a kle-hihiale.

Esipublugba (Egypte) Blugba a 'mv, ε 'mve Yisraekve* a 'blugba yre. 'Ki 'li Esipublugba a 'mv 'kwli, 'ki Yisraekve nuu 'li -kode, 'ki 'li 'yr a -hɔtruwı ni -hen 'kwli (Nun 7.34-38). Ye 'mapu -we (Nun 13-14).

E, ε

Efo (Eve) 2 Ko 11.3; 1 Tim 2.13. Efu mo la Adamu a nvgba. Adamu a 'mv, no- mo la yi-henyiblo, Nyisva nu la. -Hre **Adamu** a -ti a klε-hihiale.

F, f

Falisi=tumu a nyibli (Pharisiens) Falisi=tumu a nyibli mo nyibli gbagbi =niɔ, 'kι 'lι -Juukvε* 'nyi, v kɔ Nyisva a **tetetɔɔnyv** (scribes) 'hvœn-. Nyibli gbagbi a 'mv, tete* -mv', Nyisva -nyi Moise*, v yi la=a ni diakι, 'v tve la=a nyibli, 'v yi la =nv le, 'kι bv -tuu la 'v tete a 'mv 'v -tee. Kee, tete a 'mv, bv yi =ni -tve -ni, 'v pi la 'v=v =janι -bi 'lu le, 'tι 'v yi la nyibli -lee -ni, -ε mo, bv -tuu 'v=v 'v. 'Waa -hvœhvi, v pi la 'waa diɔnv a -pli. 'Kι 'lι 'waa =wlι ki, v wen 'ni, v mo la -haannyiblo =niɔ, 'v -hi 'v nyibli -bi 'v. V -hv la m, -v nee 'li ni 'hvœn. V ni la j̃mli le, -ε di-e nu, nyibli 'mv le pv, -ε mo Falisi=tumu a nyibli a 'mv, v mo -haannyiblo =niɔ. Kee, 'waa 'lu a le-hielε nyre yi. V nv- yi -Yusu yi -wɔn, 'v =mvε 'a 'lila le.

Ε kɔ la -tumu -bi, 'v dee la =nv **Sadusi=tumu a nyibli** (Saduc ens). Sadusi=tumu a nyibli a 'mv, v mo la -Juukvε a nyibli gbagbi =niɔ -we, 'v tve la nyibli -we, 'kι bv -tuu 'v Nyisva a tete kɔ -Juukvε a =janι 'hvœn- 'v. Ε kɔ ti, v kɔ Falisi=tumu a nyibli 'hvœn- 'v -hihe 'lι win le, -ε nu=o, Falisi=tumu a nyibli -mo -bi, v pv=v =han-ti, -ε mo, nyiblo 'bv 'kv, ε yi 'hri 'klɔ. De a 'mv, Sadusi=tumu a nyibli -mo -bi, v 'ni -pv=v li= =han-ti.

figietu (figuier) Ε mo tugbe -dv =niɔ, -ε kɔ 'kui -v no wlɔn diakι. 'Ye 'a -droode, 'kι 'lι Mt 21.18-22 'kwli.

G, g

Glekikvε (Greçs) 'Waa 'blvgba 'a 'nyre mo Gleki blvgba (Grèce), -v'v- Akaiblvgb (Achaïe). 'Blvgba a 'mv, 'a 'dιɔ gbagbv a 'nyre mo Ateni (Athènes). 'Kι Koletidιɔ (Corinthes) ni 'lι 'blvgba a 'mv 'kwli.

-Yusu a ti 'yri, Gleki kvε a 'crun -hv la ni diakι. Ε kɔ la hiapvnyiblo -hvœhvi, 'v yi Gleki kvεwin kɔ 'waa 'crun 'nyi. Gleki kvεwin, no- v -nu, 'v 'cru 'yri* yrayri a Nyisvacrien.

Gomɔludιɔ (Gomorrhe) -Hre **Sodɔmudιɔ** a klε-hihiale.

Gb, gb

-gbukı-so (chameau) Ε mo 'wlugbade =niɔ, 'ε 'bua. Nyibli nee =ne ni, 'v =tuie ble ki ble. U nii 'a -pupui danı -mo' -we. 'Ye =gbukı-so a -droode, 'ki 'lı Mt 3.4 'kwli.

H, h

-haan'dıɔ; Nyısva a -haan'dıɔ Lk 23.43; 2 Ko 12.3; **Nyısva a -haan-ci** 'Lile'yeec 2.7 (Paradis)

Yı-henyibli, -v mo Adamı* kɔ Efı 'hvən-, 'ki v ni la 'lı Nyısva a -haan-ci 'kwli, -te 'du no la 'lı yi diakı. Ε kɔ -tite -bi, 'du no 'lı yi diakı -we. Ε no- mo Nyısva a -haan'dıɔ, 'ki 'lı yako 'kwli. Nyibli -bu, -v kuo -Yusu 'Klısv =wlu* yi, 'bu 'kv, 'ki v di 'lı Nyısva a -haan'dıɔ 'kwli mu.

Hagalı (Hagar) Gal 4.21-31. Nıgba -mv', -ε kɔ 'nyre -mo Hagalı, ε mo la -koyu, 'ki 'lı **Sara** a 'kayu bu, Sara -ε mo **Abrahamı** a nıgba. Ti -mv', -ε kɔ 'yı Sara a 'mv, ε 'ye la 'yu ni kve, ε no- 'tu la Hagalı, ε kɔ 'a nyıbıw Abrahamı 'hvən-, 'v pu la bıv na yi, Hagalı 'ε kɔ 'yu nyıbeyu. 'Yu nyıbeyu a 'mv, 'a 'nyre mo Yısimaelı. Yısimaelı a 'mv, ε 'yı la 'yu nyıbeyu -mv', Nyısva pu la le, ε di la Abrahamı -nyi. De -mv', Nyısva pu la le, ε di la Abrahamı a 'yonı a 'yonı -nyi, Yısimaelı a 'yonı a 'yonı 'yı la-a 'ye. -Te ε -hie 'yı gbi, -ε -bi Sara kɔ 'a -ne 'yu nyıbeyu ni -we. 'Yu a 'mv, 'a 'nyre mo Yısakı. Ε no- mo la 'yu nyıbeyu -mv', Nyısva pu la 'lı, ε di la Abrahamı ko Sara 'hvən- -nyi.

-Te Sara kɔ la Yısakı, ε mo la Hagalı a 'kwli a yrv, 'ε nu=o, Sara 'ε bla-a le. -Te Sara bla-a le, dvıgba -mv', v dıe Sinai*, ε no- kɔ =hlı̄n ε mu 'lı, 'ε mu bu ni mo. -Te ε -hie 'yı -hvı̄hvi, 'ki 'lı dvıgba ni -do a 'mv 'lu, 'ki Nyısva hlee 'lı Moise* -mo, 'ε -nyi=e 'a tete*. Ε no- nu=o, Pılv 'ε 'crı̄ la-a, 'ki 'lı Galatikve a 'crı̄en 'kwli (Gal. 4.21-31), -ε mo Hagalı, -ε mo la -koyu, ε -hen 'nyre nyibli -mv', -v 'wı- Nyısva a tete a -koyo yi. Nyibli a 'mv, v 'wı- -koyo yi, -ε nu=o, v pu=v -han-tı, -ε mo, nyiblo bu -tuu 'v Nyısva a tete a pepe 'v, ε no- di=e nu, Nyısva 'mv 'v=v yi 'sii -ni, 'ki 'v 'a dıçnu yi, 'ε yi 'a de ki wen. U 'yi Nyısva a -haantitie =wlu yi -kuo -ni, -ε hle=e, -ε mo, nyibli -mv', -v kuo -Yusu 'Klısv =wlu yi, nv- Nyısva di 'v yi 'sii -ni, 'ki 'v 'a dıçnu yi, 'ε yi 'waa de ki wen.

Hebrekve (H breux) 'Waa 'nyre -bi mo Yisraekve, ko -Juukve*.

Hebrekve a 'mu, u nu- mo Abrahamu* a 'yonu a 'yonu. 'Waa 'bliwin, no- mo Hebrekvewin. Win a 'mu, e no- ko 'kwli u 'cru 'lt 'yri* 'ki a Nyisvacrien 'li.

Helədi (H rode) 'Ki 'li 'yri* yrayri a Nyisvacrien 'kwli, e ko nyibli ni -hen, -v ko 'nyre -mo Helədi:

1. 'Kun Helədi, u dee la Helədi gbagbu, no- mo la 'kun, ti -mu' -ko 'yri u ko la -Yusu. E no- -hue -bv 'la la -Yusu, -te -Yusu a 'mu, e 'tue mo la 'yu -panu. -Hre Mt 2.1-22; Lk 1.5.
2. Helədi Antipa (Antipas), e no- mo la Galileblugba a 'kun, ti -mu' -ko 'yri -Yusu tue la Nyisva a -ti, ko e ni la -wlikek-e-tebli. E no- 'la la Saan Batisi. -Hre Mk 6.14-29. E no- ko -mo u gba la 'li -Yusu, ti -mu' -ko 'yri u pu la -Yusu -bati le. -Hre Lk 23.6-12.
3. 'Kun Helədi Aglipa a yi-henyo (Agrippa Ier). -Te 'cuet =tu la -wlu, e no- -tui -Yusu a nyibli -hiwen. E ni -do a 'mu, e no- 'la Saki, -e mo Saan a 'daiyi. -Hre Nun 12.1-23.
4. 'Kun Helədi Aglipa a 'hue a nyoy (Agrippa II). E no- puu Pəlv -bati le, 'e gba 'lt-i Rəmudio* 'kwli, -e di=e nu, Romakve* a 'kun gbagbu 'mu 'a -bati 'be. -Hre Nun 25.13-26.32.

-heele -Tebli a le-nyinyie; -te -a di nu, -a 'mu -v -bi -hee -ni (aide aux prochains) Mt 6.1-4; 10.8; 14.12-14; 21.1-4; 2 Ko 8.1-15; 9.7-15; Heb 13.1-3.

Hemesi (Hermès) Nun 14.12. Glelikve a nyisva =dv =ni, -v'u- 'ku =dv a 'nyre =ni, kee Glelikve, nu- de Hemesi a 'mu. U wen 'ni, Hemesi, no- mo 'kuo a 'pupleny.

-Hiiu; Nyisva a -Hiiu (Saint-Esprit, Esprit de Dieu) Nyisva a -Hiiu, ko Nyisva a 'mu, ko -Yusu 'Klisu 'hue-, u mo de ni -do. Mt 28.19. Nyisva a -Hiiu a 'mu, nyibli -mu', -v kuo -Yusu 'Klisu -wlu* yi, u nu- ko ke' e ni 'v. -Kvan -mu', e ni, e no- -bv:

- a. E ni=e ni, nyibli 'v yi -ti a -tee yi. Sn 16.13; 1 Ko 2.10-13.
- b. E de Nyisva ni, 'ki 'v nyibli -mu', -v kuo -Yusu 'Klisu -wlu yi a -ta'. Rəm 8.26.
- c. E tue nyibli Nyisva a 'hru -mu', u di na Nun 13.2, 16.6-7.
- d. E yi -nyi nyibli 'kl, 'ki bv hla Nyisva a -ti, ko, bv nu Nyisva a -kvan. 1 Ko 2.4-5.

- e. Ε yi -nyi nyibli 'kli a gblegble, -ε di-e nu, -kvan a gblegble -mv', -ε yi 'cve 'kli -nyi, kɔ, -ε ni-e, 'cve 'ε kui bv -tεε, v 'mv -nv nu. 1 Ko 12.14. -Hre -we Mt 3.11,16; Sn 1.32,33; 14.15-26; 16.7-15; Nun 1.4,5; 2.1-13; 8.14-17; 1 Ko 12.1-13; 2 Tim 1.7; Tit 3.5-7; 1 Sn 2.20-27; 4.1-6.
- hvæn a 'yiye** (souffrance) Mt 5.10-12; 10.38-39; Sn 15.20; 16.1-4; Sk 1.2-4; 1 Pi 1.6-9; 4.12-19; 5.8-11.
- hvan** -Hre 'ku -hvan a kle-hihiale.
- 'hvi a hinhren** (maladie) Mk 1.29-34; Nun 3.1-10; 5.15-16; 2 Ko 12.7-10; Sk 5.14-15; 'Llē'yeec 21.1-4. -Hre **-hvæn a 'yiye a kle-hihiale -we**.

J, j

Jona (Jonas) Mt 12.39-41; 16.4; Lk 11.29-32. Jona mo Nyisva a winwlon-hanyo* -bi -ni la -we.

Juda (Juda) Heb 7.14; 8.8; 'Llē'yeec 5.5; 7.5. Ε mo Sakobu* a 'yu nyibeyu -bi, 'ki 'lī a 'yonu nyibeyu ni -pu -tu 'v 'hvæn -mv' 'nyi. Ε no- mo Juda=tugba 'a 'bai. 'Waa 'blugba, no- mo Sudeblugba. 'Blugba a 'mv, ε no- kɔ 'kwli Jrusredio ni 'lī. Juda=tugba, no- mo -Yusu 'Klusva a -tugba.

-Juukvæ (Juifs) U mo **Abrahamv** a 'yonu a 'yonu -ni. -Hre **Abrahamv** a -ti a kle-hihiale.

Yi-he-nyre, -Juukvænyre mo la nyibli -mv', -v 'ti 'lī Juda* a 'blugba 'kwli a 'nyre, ε -hen 'nyre Juda=tugba a nyibli, v mo -tugba -bi -ni, 'ki 'lī Yisraekvæ a -tugbi ni -pu -tu 'v 'hvæn -mv' 'nyi. Kee, dii 'ki mo ye' bv, -ε -bi -Juukvænyre a 'mv, ε -he **Yisrae** a pepe a 'nyre. -Hre **Yisrae** a kle-hihiale.

K, k

Kaen (Caïn) Heb 11.4; 1 Sn 3.12; Judi 11; Kaen, no- mo la **Adamv** kɔ **Efv** 'hvæn- a yi-heyu. -Nyrəwɔ -dv, ε no- -tu la 'a 'duayi **Abel** ca -mo, 'ε 'la la-a.

'kagbau; Nyisva a 'kagbau (Temple) Ε kɔ la Nyisva a 'kagbau ni -do. 'Ki ε ni la 'lī Jrusredio 'kwli, -ε mo Yisraekvæ a 'du gbagbu. 'Ki 'lī -tite a 'mv, 'ki -Juukvæ* mi la 'lī le, 'v ni la le'mimle a gblegble, 'v -he la -cohlu* kɔ -nyinyi-tebli -bi 'hvæn-, 'ki 'v Nyisva -mo'. Nyisva a 'kagbau a 'mv, ε 'bva la ni, kɔ, ε no la yi diaki. 'Ye 'a -drɔɔde -mv', 'ki 'lī Mt 1.1 kɔ Lk 13.35 'kwli.

-Yaa -mv', -ε =glaa 'lì Nyisva a 'kagbau le. -Juukvè nì -do, nv- kò la 'hru, 'kì -bv pa la 'lì. 'Kì 'lì 'kagbau a 'mv bv, 'kì -gblo nì 'lì, 'v dee -ne =ñamt-gblo gbagbu. -Tebli -bv, -ε mo Nyisva a =ñani-tebli, 'kì v -tui 'lì -i bv. Nyisva a -cohlunpinyo gbagbu nì -do, no- -we 'lì -bv nu 'lì paawo nì -do, 'kì 'lì 'yru 'kwli. 'Kì 'v -gblo a 'mv, 'a paale', 'kì v 'ba 'v danu gbagbu bv. Danu gbagbu a 'mv, no- -ki la wlɔn pepe, kve 'lì 'a 'lu yi bv, -bv ye 'a -hlɔnyide ki, ti -mv' -kò 'yri -Yusu 'kv la 'v. Mt 27.51; Mk 15.38; Lk 23.45; Heb 9.

De a 'mv, ε tue -ne nyibli nì, -ε mo, Nyisva kla 'hru yi, 'kì bv mu 'v -tité -mv', Nyisva nì 'v, 'bv mo, 'bv kuo -Yusu 'Klisv =wlv* yi. -Hre Nyisva a 'kayu a kle-hihiale.

Kanaablugba (Canaan) Nun 7.11; 13.19. Kanaablugba, no- mo 'blugba -mv', Nyisva pu la le, ε di la 'a dakɔ Yisraekvè* -nyi. Ti -bv, -a nì ki, v dee -ne Yisraeblugba.

'kayu; Nyisva a 'kayu (synagogue) 'A -ne 'du -du, 'kì 'lì -Juukvè 'a 'blu 'kwli, ε kò Nyisva 'a 'kayu. Ti a pepe, seyi-seyi Nyisva a -wuwle-nyrwɔ* 'kwli, 'kì nyibli yi 'lì le 'kukue -ni. 'Kì 'lì 'kayu a 'mv bv, 'kì v yi 'lì Nyisvacien 'lì -hree -ni, 'kì v tue 'lì Nyisva a tete*, 'v dee 'lì Nyisva, kò, 'v pu 'lì -i 'nyre le. Ε kò ti -bi, 'v pu 'lì -bati -we. -Hre Nyisva a 'kagbau a kle-hihiale -we.

'kun gbagbu; Romakvè a 'kun gbagbu (C sar) Romakvè* gba la dakɔ -hvɔhvì tu -mo, 'v -ha la 'v dakɔ a 'mv 'hru wlɔn le, 'v koo =nv win ki. Dakɔ a 'mv, nv- kò 'nyi -Juukvè* nì 'lì -we. Romakvè a 'kun gbagbu mo dakɔ a pepe a 'mv a 'kun -we.

'klavn (couronne) Ε kò la 'klavngble nì 'hvèn. Bodio, -v'- 'kun, v nv- -tui 'klavn 'lu le. Ε mo bodio kò 'kun 'hvèn- a yruule -ni. 'Ya 'v 'lu de, nyiblo -mv', -ε -ha 'v 'a 'bio 'hru wlɔn, 'kì 'lì tu ki, -v'- 'kì 'lì cigbe'gbugba kò ñmpli a pupvuu 'kwli, nyiblo a 'mv, v -tui la-a 'klavn 'lu -we. 'Klavn a 'lu-tutuo a 'mv, ε no- 'bue nyiblo a 'mv, 'a -ti 'yi.

'Klisv (Christ) 'Klisvonyre mo Glelikvewin -ni. Ε -hen 'nyre nyiblo -mv', v pu 'nyra 'lu. Ti -hi la a ti 'yri, Nyisva 'bv wa 'a nyiblo 'nyre, 'kì bv -he la Yisraekvè* a bodio, v pi la-a 'nyra 'lu. 'Nyra a 'lupvpuu a 'mv, ε mo la yruule -ni, -ε tue la-a nyibli, -ε mo, nyiblo a 'mv, Nyisva -ha la 'lì -i ni, 'kì bv -he Yisraekvè a bodio. Nyisva pu la 'lì -i ni, -ε mo, ε di lee la Wanyo, 'kì 'v 'a dakɔ a wowa a -ta', ε 'mv=v nu -we, ε 'mv nyiblo win ki -koo -ni. Wanyo a 'mv, v dee -ne 'Klisv, -ε nu=o, ε no- Nyisva -ha, 'ti- 'ε lee 'ne=ε 'klo -bv ki.

'klɔ yrayrv -mv', -ε 'ye nɪ -we 'lɪ (vie ternelle) -Yusu 'Klsu, no- yi nyibli -mv', -v kuo -nɛ =wlv* yi 'klɔ yrayrv a 'mv -nyi. Mt 19.16-30; Lk 10.25-28; 18.18-30; Sn 3.1-16; 5.19-29; 6.35-51; 10.10,28; 11.25; 12.23-26; 14.6; 17.3; 20.31; Röm 2.7; 5.21; 6.5-14; 8.10-17; 1 Ko 15.12-58; Gal 2.20; Kol 2.20-3.4; 2 Tim 1.10; 1 Pi 1.23; 1 Sn 5.11,12.

'ku, 'kuo (esprits) Nyisva a win tve ne -a mo=ɔ ni, -ε mo, ε kɔ 'kuo a gblegble.

1. 'A de -bi, no- mo nyibli -mv', -v 'kv a -hihi, -v'v- 'waa 'kuo. 'Kɪ 'lɪ =nu 'nyi, nyibli -mv', -v yi Nyisva, 'tɪ- -v 'kv, 'waa 'kuo ni 'v. 'Tt- nyibli -mv', -v 'yi Nyisva -yi, 'tɪ- -v 'kv, 'waa 'kuo 'e ni 'v -we. **Lk 16.19-31.**
2. 'A gblo a 'hvén a de, ε no- mo 'kuo -mv', -v 'yi -hván 'lɪ -plahv̄ 'kwli ni ni. 'Kɪ 'lɪ =nu 'nyi, 'a de -bi ni 'v, 'v =tui 'v Nyisva 'v. U nu- mo Nyisva a lelenyv (anges). Heb. 1.14. -Hre Nyisva a lelenyv a kle-hihiale.

'Waa de -bi ni 'v, 'v 'ye ni -tuu 'v Nyisva 'v. U nu- mo 'kuo -hvín (mauvais esprits, d mons). Satan v =tui 'v. Satan a 'mv, ε no- mo 'kuo -hvín a nyiblo gbagbv (diable). Ε no- mo Nyisva a yraanyo. -Hre 'ku -hván kɔ **Satan** 'hvén- a kle-hihiale.

'ku -hván (mauvais esprit, d mon) 'Kuo -hvín, 'waa nyiblo gbagbv Satan, no- kɔ win v =tui 'v. U mo 'kuodv =niɔ, -v yi=ɛ 'yi -tɛɛ, 'kɪ bv nu nyibli 'cre 'yi -hlɔn lɛ, kɔ, -v ni nyml̄ lɛ, -ε di=e nu, nyibli 'ni -ha 'v Nyisva 'v -tuu -ni. Ε kɔ ti, 'kuo -hvín a 'mv, 'v 'ye nyibli 'yi kle. Seyi-seyi, nyiblo -bv, -ε ni Satan a -kvan, Satan a 'mv, ε 'ye=e 'yi kle. -Hre **Satan** a kle-hihiale.

'kuo a dida, -ci a kvaklɔ, -widé, doyode, -pinade (invocation et adoration des esprits, divination, sorcellerie, magie) Nun 8.9-24; 13.4-12; 17.22-31; 19.11-20; 1 Ko 5.11; 6.9-11; 8.1-13; 10.1-22; 2 Ko 6.14-18; Gal 5.19-21; 1 Sn 5.21; 'Llɛ'yeeec 21.8; 22.15.

'kuku -Hre de 'kuku a kle-hihiale.

'kukuv; nyiblo 'bv 'kv, ε kɔ -te ε di -hván 'klɔ 'hri a -ti (mort, vie après la mort) Lk 20.27-40; Sn 6.40; 11.17-27; 14.1-4; Röm 8.38,39; 1 Ko 15.12-58; 2 Ko 5.1-10; 1 Tes 4.13-18; 'Llɛ'yeeec 21.1-4; 22.1-5.

L, 1

Lefi (L vi) Heb 7.5,9,10; 'Llɛ'yeeec 7.7. Ε mo la Sakɔbv* a 'yu nyibeyu -bi =niɔ la, 'kɪ 'lɪ 'a 'yonv nyibepv ni -pu =tu 'v 'hvén

-mv' 'nyi, -v mɔ Yisraekvɛ* a -tugbi ni -pu -tu 'v 'hvæn -mv'
a 'baunu. Lefi a 'yonu, v pu -nu 'kibia ki, 'ki v 'mv Nyisua
a -kuan nu, 'ki 'lɪ Nyisua a 'kagbau* bv. Nyisua
a -cohluṇpinyudɛ*, no- mɔ la Lefi-tugba a -ne du, Nyisua -nyi la
-nu, seyi nyibli -mv', -v mɔ Ayrɔ a 'yonu. -Hre Ayrɔ a -ti
a kle-hihiale.

-Yusu kɔ la -nagbopi*, 'a 'nyre 'ɛ mɔ la Lefi. 'A 'nyre -bi mɔ
Matie. Mt 9.9-13; Mk 2.14; Lk 5.27-29. Ε no- 'cri -haanttie,
-ɛ ne -Yusu a -ti -mɔ le.

le'bɔɔdiide; Kukonyɔ -Yusu 'Klisu a le'bɔɔdiide (Sainte Cène)
Lk 22.14-20; 1 Ko 11.17-34.

lelenyo; Nyisua a lelenyo (ange) 'Ki Nyisua a lelenyu ni 'v
Nyisua 'hvæ. U 'yɪ -tonyibli 'pa-. U mɔ 'kuodv* -bi -nu. 'Bu mɔ,
'bu 'yɪ 'waa diɔnu nyibli yɪ -tɔ -ni, nyibli 'yɪ 'lɪ -lɪ -we bv 'ye
-nu.

U nu- Nyisua yɪ le le, 'ki bu nu 'a -kuan. 'Waa -kuan, no- mɔ
bv -tu -tonyibli 'yie: Nun 11.6-12; 27.23; Heb 1.14. Ε kɔ ti,
Nyisua 'ɛ yɪ -nu le, 'ki bu pu nyiblo -dv titie.

Nyisua a lelenyu a 'mv, 'waa nyiblo gbagbv a 'nyre mɔ Mikae:
Judit 9. Ε kɔ Nyisua lelenyo gbagbv -bi. 'A 'nyre mɔ Gabrie:
Lk 1.19,26.

le'mimle a gblegble (fêtes) Le'mimle a gblegble, no -Juukvɛ* ni
la, 'ki 'lɪ 'yɪ 'kwli. Le'mimle a gblegble a 'mv, -Juukvɛ ni la -nu
ni, 'ki v 'mv la Nyisua 'nyre le pu, 'a -wlv a yunuo, kɔ -tebli
-mv', ε ni la -nu 'yɪ -hlɔn le a -ti.

1. **Le'mimle, 'ki 'v Nyisua a 'kagbau* a -ta'** (fête de la
D dicace) Sn 10.22. Le'mimledv a 'mv, v dee -ne -Nyre
a le'mimle -we. Ε no- nu-o, le'mimle a 'mv a ti 'yɪ, -Yusu
'ɛ pu la le, -ɛ mɔ, ε no- yɪ nyibli -nyre -nyi: Sn 9.5.

2. **Paki** (Pâque) Mt 26.2,5,18,19. Paki, no- mɔ -Juukvɛ
a le'mimle gbagbv, 'ki 'lɪ 'waa le'mimle a pepe 'nyɪ. Paki
a 'mv, ε -hen 'nyre ki-tuta, Paki a ti 'yɪ, Yisraekvɛ pi la
'lɪ - 'waa diɔnu 'kwli le, -te Nyisua nu la 'lɪ 'waa -kode
a 'klɪ a bv-hiha, 'ki 'lɪ Esipublubga* 'kwli. 'Tɪ- v 'mv la
'lɪ 'blv a 'mv 'kwli 'hrt, ε lee la -Juukvɛ ni, -ɛ mɔ,
'a -ne 'fanble 'bv ni 'v, bv 'la 'blayu*, v 'mv 'a -hlv 'waa
'kayu a 'maji a wanu 'yɪ le hri, 'ɛ le 'a lelenyo* -dv, 'ki bu
'la 'a -ne 'kayu a yɪ-heyu nyibeyu, 'ki 'lɪ Esipukvɛ 'nyɪ.
-Te Nyisua a lelenyo a 'mv, ε 'ye -hlv -mv', -Juukvɛ hri

'waa wani 'yri le, -e -bi ε -ta 'kayu a 'mu kī, 'ε 'yī 'lī 'yu 'lī
'laa -ni. Ε no- ko -ti Paki a le'mimle a ti 'yri, 'kī 'lī 'a -ne
'kayu -du bu, -Juukvæ 'v 'le 'blayu, 'v yi-ti di.

3. Paki a ti 'yri, yi-he-nyrōwø, 'kī v yi 'v 'fleođu -mu', -e ko
-mo v 'ye ni pu 'lī 'yaade 'v -dii -ni: Mt 26.17;... Ε mo
le'mimle -ni -we (Fête des pains sans levain). Ti -mu' -ko
'yri -Juukvæ -hvæn la 'lī Esipublugba 'kwli, v 'yī la ti -ko,
'kī bu di la 'fleo a 'yīya -ple, 'tī- v 'mu-v pi. Ε no- ko -ti
le'mimle a 'mu a ti 'yri, -Juukvæ 'v yi la 'fleođu a 'mu di,
-e ko -mo v 'ye ni pu 'lī 'yaade.
4. Papvæ a le'mimle (Fête des Tabernacles ou des Tentes)
Sn 7.2-52. Le'mimle a 'mu a ti 'yri -Juukvæ ni dōđu,
-e nu-o, 'ciceti -hi ni. Ti a 'mu, 'bu nyre 'v, v pi papvæ, 'v
yi 'lī-1 bu -wlee -ni, 'kī 'lī 'wee ni -do 'kwli, v 'mu 'lī-1
'waa dīonu 'kwli le pu, -te 'waa 'bānu nu la, 'v ne la
'blugbi -mu', nyiblo 'yī la 'lī kī 'ti 'kwli le, 'kī 'lī 'yri
a -wli ni 'hvæn 'kwli, 'tī- 'v pa la 'lī 'blugba -mu', Nyisva
-nyi la -nu, -e mo Kanaablugba* 'kwli.
5. Patikötø (Pentecôte) Nun 2.1; 20.16; 1 Ko 16.8. Ε mo
-Juukvæ a le'mimle gbagbu -ni -we. Patikötø -hen 'nyre
-nyrōwi a -wli ni 'hvæn -tu 'v -pu. Paki a le'mimle 'bu -we
'lī, -nyrōwi a -wli ni 'hvæn -tu 'v -pu a 'mīa 'yri, 'kī v ni
le'mimle a 'mu.

Ti a 'mu 'yri, v yi 'mle le, 'v ni dōđu, 'waa 'cice-tebli a -ti.
-Te -mu' Nyisva nu la, 'e -nyi la Moise* 'a tete*, ti -hi la a ti
'yri, 'kī 'v 'waa -ta', 'kī 'lī dugba -mu', -e mo Sinai* -hlōn.

Ti -bu 'yri, Patikötø a ti 'bu nyre 'v, -Yusu a nyibli yi -hie-e
'lī -mo le, -te -mu' Nyisva nu la, 'e -nyi 'a -Hihiu* 'a yi-henyibli
-mu', -v kuo la -Yusu -wlv* yi (Nun 2.1-4).

'lī-tiōle; 'a dīonu a 'lī-tiōle (humilit) Mt 5.3-12; 18.1-5;
Lk 14.7-11; 18.9-14; Ef 4.2; Fil 2.3-11; Kol 3.12,13; Sk 4.5-10;
1 Pi 5.5-7.

Lot (Lot) Lk 17.28-32; 2 Pi 2.7. Ε mo Hara a 'yu -ni, Hara,
-e mo Abraham* a 'dīayi 'cīme. -Hre **Sodomvæ** a kle-hħiħale.

M, m

man (manne) Sn 6.31,49; Heb 9.4 'Lil'yee 2.17. -Te Yisraekvæ
-hon la 'lī Esipublugba 'kwli, 'blugbi, -e ko kī nyibli -du 'yī la 'lī
'ti, 'kī v nee la 'lī, 'kī 'lī 'yri a -wli ni 'hvæn 'kwli. 'Kī 'lī ti

a pepe a 'mv 'kwli, Nyisva, no- yi la =nu diide -nyi. Diide a 'mv, v dee -ne mani. 'Ki mani a 'mv, ε yi 'li yakɔ 'kwli le ble, nyibli 'v yit le 'kukue -ni, 'v yit di.

Mari (Marie) 'Ki 'li 'yri* yrayri a Nyisvacrien 'kwli, nvgbi -hvɔhvui ni 'li, 'waa 'nyre 'e mo Mari. 'Ki 'li =nu 'nyi, 'waa 'yɔ ni =hun, nu- -bv:

1. Mari, -ε mo -Yusu a 'dii.
2. Mari, -ε kɔ 'li Madala. Ε no- kɔ ke' -Yusu bla la 'v 'kuo -hvun* ni -hlon'huen le, 'ti- 'ε neε la -Yusu -mo. Mt 27.55-56; Mk 16.9; Lk 8.2; Sn 20.1-2; ...
3. Mari, -ε kɔ 'li Betani. 'A 'dlayi nyroyu a 'nyre mo Mati. Lk 10.38-42; Sn 11.1-5; 12.1-7.
4. Mari, -ε mo Saku kɔ Sosefu* 'hvən- a 'dii. Mt 27.56; Mk 15.40; 16.1; Lk 24.10. -Bakle Mari a 'mv, ε no- kɔ nyibw -mo Klopasi. Lk 24.17.
5. Mari, -ε mo Saan* Makι a 'dii. Nɔ- kɔ 'kayu, 'ki 'li Jrusre, -ε kɔ bv -Yusu a -nagbopu*, v kla 'li le'kukue-ti. Nun 12.12-17.

Mekisideki (Melkis dec) Heb 5-7. -Hre 1 Moïse (Moise a yi-hecrien) 14.17-20.

milt (myrrhe) Mt 2.11; Mk 15.23; Sn 19.39. Ε mo hunhrvnpv-tebli a 'nyre =ni. Milt a 'mv, ε pi -die daki. Tugbe =dv a 'nie, no- v ni la, 'v ni milt. Ε mo la -ci =ni -we, -Juukve* 'v ni la=a, 'v piε la nyibli, 'bv 'mv la 'v 'kvuku 'v -ha, 'v yi hri la=a milt a 'mv le, 'ti- 'v -he la 'v=v 'v.

Moise (Moïse) Ε no- mo la Yisraekve* a naanyɔ gbagbu. Ti -mv -kɔ 'yri v ni -kode -mo, 'ki 'li Esipublugba* 'kwli, Moise, no- Nyisva -ha la 'li, 'ki ε 'mv la 'a dakɔ Yisraekve Esipublugba 'kwli -ha, ε 'mv la =nu -naa -ni, v 'mv la 'l 'blugba -mv', Nyisva -nyi =nu 'kwli mu. Moise, no- Nyisva -nyi 'a tete* 'ki 'v 'a dakɔ Yisraekve -mo. Tete a 'mv, v 'cri=ni, 'ki 'li 'cruu ni =hun 'kwli, -v mo Moise a 'cruu. -Hre tete a kle-hihiale -we.

-monanyɔ; -Yusu a -monanyɔ (apôtre) -Te -Yusu =tui la 'a -kuan -wlu, 'ki 'ne- -tutu ki, ε -ha la 'li nyibli ni -pu =tu 'v 'hvən, 'ε nu =nu 'a -nagbopu* -mo. Nyibli a 'mv, v nu- mo la 'a -monanyɔ, -ε =hen 'nyre 'a lelenyu. Mt 10.1-4; Mk 3.13-19; Lk 6.12-16.

Nyibli a 'mv, 'ki v 'cibi la 'v=v 'hvui, 'ε tve la =nu 'a -ne ti. -Te -Yusu nu la 'kvuku, kɔ -te ε nu la 'klɔ'hihru, 'a -monanyɔ a 'mv, v 'ye la=a ni, -Yusu a 'mumu, 'ε te =nu bv, -ε di=e nu,

-Yusu a nunu-tebli -mv', v 'ye, kɔ 'a tɔɔwin -mv', v 'win, v 'mv=v -mɔ le na, 'kɪ 'v nyibli ye'. -Yusu a -mɔnanyv a 'mv, nv- mɔ nyibli -mv', -v kuo -Yusu =wlv* yi a ye'nanyv.

'Kɪ 'lɪ 'crien -mv', -e ne -Yusu a -mɔnanyv a nunu-tebli a -ti -mɔ le 'kwli, Pɔlv, kɔ Banabasi, kɔ nyibli -bi 'hvən-, v dee =nv -Yusu a -mɔnanyv -we. Pɔlv kɔ Banabasi a 'mv 'hvən-, -Yusu lee =nv ni -we, 'kɪ bv nu 'a -kvan. -Hre -Yusu a -nagbopv a kle-hihiale.

N, n

Naama (Naaman) Lk 4.27. E mɔ la 'seyo a nyiblo gbagbv -bi =ni la, 'kɪ 'lɪ Siliblugba 'kwli.

-nagbopv; -Yusu a -nagbopi (disciple de J sus) -Yusu a -nagbopv, nv- mɔ nyibli -mv', -v kuo -Yusu =wlv* yi, -v -nyi=e 'waa =wlv, -v pi 'a win nva yi bv, kɔ, -v -tui 'v=v 'v.

'Kɪ 'lɪ -Yusu a -mɔnanyv a nunu-tebli a 'crien 'kwli, v dee =nv -Yusu a nyibli, kɔ 'diayinu.

'Kɪ 'lɪ Matie, Makɪ, Luku, kɔ Saan a 'cruun 'kwli, v hla 'lɪ -Yusu a -nagbopv ni -pu =tu 'v 'hvən a -ti ni. V nv- mɔ nyibli ni -pu =tu 'v 'hvən -mv', -Yusu -ha la 'lɪ, -e di=e nu, v 'mv 'v=v 'hvɪ bv ni ti a pepe. -Yusu a -nagbopv ni -pu =tu 'v 'hvən a 'mv, v dee =nv -Yusu a -mɔnanyv -we. -Hre Mt 10.1-4. -Hre -Yusu a -mɔnanyv a kle-hihiale -we.

'nie a 'lupvpvv (baptême) Saan* Batisi, no- pi la nyibli 'nie 'lu le, 'kɪ 'lɪ 'nie -mv', v dee Suden -mɔ. E yi la =nv 'ni -lee -ni, -e mɔ, bv hie 'v 'waa de 'kuku*', v ni bv, bv -nyi 'waa 'klɔ a pepe Nyisva, 'tɪ- Saan 'mv =nv 'nie 'lu pv. 'Nie a 'lupvpvv a 'mv, e mɔ yruule =ni. E tve =ne nyibli yi, -e mɔ, v hie 'v 'waa de 'kuku bv ni. Ke- Saan ni 'a nunuo, -e di=e nu, e 'mv nyibli a =wlv -mɔ -we, 'tɪ- -Yusu 'mv la nyre.

Kvɛ 'lɪ 'cvɛ a -wlu=tuule 'yie bv, -bv ye ti -bv kɪ, 'nie a 'lupvpvv a 'mv, e no- mɔ yruule, -e tve =ne yi, -e mɔ, nyiblo -mv', v pv 'nie 'lu, e -he -Yusu a nyiblo. 'Nie a 'lupvpvv a kle-hihiale, no- -bv:

- Nyiblo -mv', v pv 'nie 'lu, e hie 'v de 'kuku, e -nu bv ni,
- 'e kuo -Yusu =wlv* yi, -e pv le, -e mɔ, nyiblo 'bv kuo =ne =wlv yi, 'a de 'kuku 'wvwle ni,
- nyiblo a 'mv, v pv 'nie 'lu, e -hvɛ bv kvɛ -Yusu =wien le, e 'mv 'v=v 'v =tuu -ni.

-Hre Mt. 28.16-20; Nun 2.36-42; 8.12-17; 19.1-7; 22.16;
Rōm 6.1-4; 1 Ko 12.12,13; Gal 3.27; Kol 2.11-15; 1 Pi 3.20-22.

Ninifudu (Ninive) Mt 12.41; Lk 11.30,32. Ninifu, nɔ -mɔ 'dɔ -mv', -ɛ kɔ 'kwli Nyisva te la 'lɪ 'a winwlɔn-hanyɔ* Jona* 'lɪ, -ɛ di-e nu, ε 'mv la Nyisva a titie pu. Ninifukue a 'mv, 'waa de 'kuku* -hv la nɪ diakɪ. Ε nɔ- kɔ -tɪ Nyisva 'e lee la 'lɪ Jona, bu lee la =nv, -ɛ mɔ, ε mi la 'waa 'dɔ bu -we mɔ. -Te u 'wun Nyisva a titie a 'mv, ε nɔ- mɔ bu yru 'waa de 'kuku, bu we, bu pu le, u hie 'v 'waa de 'kuku bu. Ε nɔ- nu=o, Nyisva 'e 'yɪ 'dɔ a 'mv bu -we.

Noe (No) Mt 24.37-38; Lk 3.36; 17.26,27; Heb 11.7; 1 Pi 3.20; 2 Pi 2.5. Yι-he-nyre a ti 'yri, Noe mɔ la Nyisva nyiblo gbagbu =nu la. Ε mɔ -han-ti, nyibli -mv', -v =glaa la 'lɪ 'lɪ, 'v plee la 'lɪ Nyisva ke, kee, Noe -mɔ -bi, ε -tui la 'v Nyisva nɪ diakɪ. -Hre 1 Moise 6-9.

nɔ a 'nuna (boissons alcooliques) Lk 21.34; Rōm 13.13; 1 Ko 6.9-11; Gal 5.19-21; Ef 5.18; 1 Tim 5.23; 1 Pi 4.3-5.

nvele (amour) Mt 22.37-40; Sn 15.11-17; Rōm 12.9-21; 13.8-10; 1 Ko 13; 1 Sn 4.7-21.

Ny, ny

Nyiblo; -tonyibli a pepe a Nyiblo (Fils de l'Homme) -Te -Yusu 'yε la 'ne- 'klɔ ki nɪ di, ti -hi la a ti 'yri, Nyisva a winwlɔn-hanyɔ* Danie, nɔ- hla la Wanyɔ*, Nyisva pu la le, ε di la 'ne- 'klɔ ki ya a -ti. Ε nɔ- dee la Wanyɔ a 'mv -tonyibli a pepe a Nyiblo. Ε hla la-a nɪ, -ɛ mɔ, Wanyɔ a 'mv, ε di nyibli 'nɪ wa, ε 'mv 'lɪ =nv de 'kuku a 'klɪ bu -ha. -Te -Yusu -di, ε yɪ 'klɔ ki nɪ ne, ε kɔ ti, 'e dee la 'a diənv -tonyibli a pepe a Nyiblo, -ɛ di-e nu, ε 'mv la-a nyibli le -yrue -nɪ, -ɛ mɔ, ε nɔ- Nyisva te 'ne- 'klɔ ki, kɔ, ε -nyi 'klɪ, 'ki bu nu 'a kiwéenle. -Yusu a 'mv, ε mɔ -tonyiblo =nɪ, 'ti- 'ɛ mɔ Nyisva -we.

-Hre 'Klisu a -ti a kle-hihiale.

Nyisva (Dieu) Mk 12.29-30; Sn 1.1-3; 14.8-10; Nun 17.22-31; Rōm 1.18-23; 11.33-36; 1 Ko 8.4-6; Heb 1.10-12; Sk 1.17; 1 Sn 1.5; 4.16; 'Lil'e'yeec 4.8,11; 15.3-4.

Nyisva a dida (prière) Mt 6.5-13; 18.19,20; 21.22; Mk 11.24,25; Lk 11.1-13; 18.1-8; Sn 14.13-14; 15.6-7; 16,23-24; Ef 6.18-20; Fil 4.6-7; 1 Tim 2.1-4; Sk 5.14-18.

Nyisva a -Hiiu (Saint-Esprit) -Hre -Hiiu a kle-hihiale.

Nyisva a 'kagbau (Temple) -Hre 'kagbau a kle-hihiale.

Nyisva a 'kayu (synagogue) -Hre 'kayu a kle-hihiale.

Nyisva a lelenyo (ange) -Hre lelenyo a kle-hihiale.

Nyisva bu kɔɔ nyibli win kt; 'klɔ yrayru -mv', Nyisva di nu

(royaume de Dieu, royaume des cieux) Nyisva -hvε=e ni, bu kɔɔ 'a nyibli win kt. 'E mɔ =han-ti, Nyisva, nɔ- mɔ 'a dakɔ a bodɔ, 'e =tui =nv 'yie, 'e ni =nv =haande 'yi =hlɔn le, 'e nee =nv, 'e pi 'v =nv 'hru wlɔn le. 'A nyibli a 'mv, v kuo Nyisva =wlv* yi, 'v =tui 'v=v 'v. -Te -Yusu 'Klsv di la 'ne- 'klɔ -bv kt, -te -mv' Nyisva di nyibli a win a kikɔɔle nu, ε bi yrayru', -ε nu=o, -Yusu 'Klsv kla 'hru yi, 'ki nyibli bv -he Nyisva a nyibli, 'ki 'li -teeke 'kwli, v 'mv=v yre 'mvε -ni, v 'mv=v =wien le kvε, v 'mv=v yi -tee, 'ki 'li nvεle 'kwli.

'Ya 'v 'lu de, -Yusu 'Klsv 'bv -di de le'bɔɔti 'yri, Nyisva bu kɔɔ nyibli win kt a 'mv, ε di =ceε 'v yi, nyibli a pepe 'mv de a 'mv 'ye. Nyisva di nu 'klɔ yrayru, -ε kɔ 'kwli nyibli a pepe a 'mv, -v kuo -Yusu =wlv yi, v di 'li ni, v kɔ Nyisva kɔ -Yusu 'Klsv 'hvεn-, v 'mv 'v -tute ni -do ni.

Nyisvacrien (Bible) 1 Tim 4.13; 2 Tim 3.14-17; 2 Sn 9-10; 'Lil'yeeec 22.18-19.

O, o

olifietu (olivier) Røm 11.17,24; Sk 3.12; 'Lil'yeeec 11.4. Olifietu kɔ la -kvan gbagbu, 'ki 'v -Juukvε* -mv. Nɔ- kɔ 'yo v ni la, 'v ni la 'nyra, -ε 'wɪ yi -te -a 'blikvε ni, 'v ni win a 'nyra. 'Ki 'v Jrusredio -hlɔn, 'ki dugba ni 'li, olifieti 'e ni 'li=t 'lu.

P, p

Pakı -Hre le'mimle a kle-hihiale.

Patikotı -Hre le'mimle a kle-hihiale.

-pinade -Hre 'kuo a dida a kle-hihiale.

R, r

Raseli (Rachel) Mt 2.18. Ε mɔ Sakɔbu* (Yisraε) a nvgba -bi =ni. Sakɔbu nvε la=a ni diaki. Raseli, nɔ- kɔ Sosefu* kɔ Besame 'hvεn-. Ε 'wɪ yi, ε nɔ- nyra 'v Yisraεkvε a 'diinu a pepe a -ta' bu. -Hre **Abrahamu** a -ti a kle-hihiale.

Rebeka Røm 9.10-13. Ε nɔ- mɔ la Yisaki, -ε mɔ Abrahamu a 'yu a nvgba, 'ε mɔ =yrupuyonu Esau kɔ Sakɔbu 'hvεn- a 'dii -we. -Hre **Abrahamu** kɔ **Esau** kɔ **Sakɔbu** (Yisraε) a -ti a kle-hihiale.

resen (raisins) Tugbe -bi a 'yo -ni. Tugbe a 'mu, ε deε -ne resentu (vigne). 'A 'yo, no- v yi 'plɔ, 'v ni -wiin. -Juukve* 'dve ti a 'mu ni diakti, 'ki 'li 'waa -cii ki, 'v ni 'a -kvan -tε, -e di-e nu, ε 'mu tu -tε. 'Ye -ci a 'mu, 'a -drɔɔde, 'ki 'li Mk 12.1-12 'kwli.

Romudio; Romakve (Rome; Romans) Romudio, no- mo Yitaliblugba a 'di gbagbu. -Te -Yusu ni la 'ne- 'klɔ ki, Romudio a nyibli, -v mo Romakve, v gba la 'blugbi -huɔhvui tv bu, 'v -ha 'v -nu 'hru wlɔn, 'ti- 'v kɔo -nu win ki. 'Ki 'li 'blugbi a 'mu 'nyi, 'ki -Juukve* a 'blugba ni 'li -we. Ε no- nu=o, -Juukve 'v yraa la Romakve, 'v -muε la-a le, 'ki bu bla la -nu le. Ti a 'mu 'yri, Romakve a 'kun* gbagbu, no- mo la 'blugbanaanyɔ gbagbu, 'ε -hi la 'v 'klɔ -bu ki a 'blugbunaanyv a pepe 'v.

S, s

Saan (Jean) 'Ki 'li 'yri* yrayri a Nyisvacrien 'kwli, ε ko nyibli -huɔhvui, 'waa 'nyre 'e mo Saan.

1. Saan Batisi. No- mo la Nyisva a winwlɔn-hanyɔ* -mu', -e kla la 'hru yi, 'ti- -Yusu 'Klisv 'e mu la di mo. -Te Eli* ni la 'mu, ke- Saan Batisi a 'mu, ε ni la 'mu -we. Ε no- yi la nyibli ti, 'ki bu hie 'v 'waa de 'kuku*, v ni bu, bu -hian -mo, bu -nyi 'waa 'klɔ a pepe Nyisva. Mt 3.1-15; 11.2-19; 14.1-12; 17.13; 21.24-32; Mk 1.4-11; 6.14-29; 11.29-33; Lk 1.13-25,57-80; 3.2-20; 7.18-33; 11.1; Sn 1.6-8,15,19-36; 3.22-30.
2. Saan, -e mo Sebede a 'yu, 'ti- -e mo Saki a 'diayi, ε mo la -Yusu a -nagbopi* -bi -ni la. Ε no- 'cri -haanttie -mu', -e ne -Yusu a -ti -mo le, 'e 'cri 'criun -bi de, 'ki 'li 'yri yrayrt a Nyisvacrien 'kwli. U pu=b -han-ti, -e mo, ε 'cri 'Lile'yeecrien ni -we. Mt 4.21-22; 10.2; 17.1-13; Mk 1.29; 3.17; 5.37; 9.1-13,38; 10.35-41; 13.3; Lk 8.51; 9.28-36,49,54; 22.8; Nun 3.1-11; 4.1-22; 8.14-17; Gal 2.9; 'Lile'yeec 1.1,4,9; 22.8.
3. Saan, -e ko ktbuhlanyre -mo Makι. Ε mo la Banabasi a 'dvkvetayu -ni. Ε ko Pɔlv 'huen-, v ni la -kvan. Saan Makι a 'mu, ε no- 'cri -haanttie -mu', -e ne -Yusu a -ti -mo le. Nun 12.12; 13.4-13; 15.37-39; Kol 4.10; 2 Tim 4.11; Flm 24; 1 Pi 5.13.

4. Saan, -e mo Simo Pieli a 'ba. Mt 16.17; Sn 1.42; 21.15-17.
 5. Saan, -e mo Nyisva a -cohluinpinyu* a nyiblo gbagbu Hanu
 a 'dokuetayu. Nun 4.6.

Sadusı-tumu a nyibli (Saduc ens) -Hre **Falisi-tumu a nyibli**
 a kle-hihiale.

Sakobu (Jacob) 'A 'nyre -bi mo Yisrae. -Hre **Yisrae** ko **Abrahamu**
 a -ti a kle-hihiale.

Salomo (Salomon) Mt 1.6-7; 6.29; 12.42; Lk 11.31; 12.27;
 Nun 7.47. Salomo mo la bodiu Dafidi* a 'yu. E mo la Yisraekve*
 a bodiu gbagbu =ni la -we, 'e -he =tökonyo ko dekonyo gbagbu.
 Salomo a 'mu, no- pu Nyisva a 'kagbau* a yi-hede, 'ki 'li Jrusre.
 Nyisva a 'kagbau a 'mu, no- bi 'u Nyisva a 'tapokayu* a -ta',
 'tapokayu, -e ko bu Yisraekve de la 'li Nyisva le. Nyisva
 a 'kagbau a 'mu, e no la yi diakti.

Samaliblvgba (Samarie) Samalikve 'yi la seyi a -Juukve* 'pa-,
 -e nu=o, ti -hi la a ti 'yri, u ko la nvgbi =du, -u 'yi la
 -Juukveyröwli 'pa-. Seyi a -Juukve -mu', u yraa la
 Samalikve nt.

Samueli (Samuel) Nun 3.24; 13.20; Heb 11.32. Samueli mo la
 Nyisva a winwlön-hanyu* gbagbu =ni la. E no- pu la Dafidi
 'nyra 'lu, 'ki e 'mu la Yisraekve a bodiu -he. E mo la Yisraekve
 a ye'nanyu gbagbu =ni.

Sara Rom 4.19; 9.9; Gal 4.21-31. Sara mo la Abrahamu a nvgba
 =ni. E 'yi 'yu -ko, 'e gba ti, 'ti- 'e mu Yisaki ko mo. -Hre
Abrahamu a -ti a kle-hihiale.

Satan (Satan, Diable) E no- mo 'kuo -huin a nyiblo gbagbu, ko,
 e mo Nyisva a yraanyu =ni -we. E no- kee nyibli, 'e 'tui =nu,
 'u ni yinyre-tebli le. Nyibli -mu', -u kuo -Yusu 'Kltsu =wlu* yi,
 de 'kuku* -mu', u nu la, ti -mu', -e ko 'yri u 'ye la -Yusu =wlu
 yi ni -kue -ni, Satan pi 'li =nu 'a -ti 'kwli le, ti a pepe, -e di-e
 nu, u 'mu=u 'lu -mo le -hie -ni, -e mo, Nyisva 'yi 'waa de 'kuku
 a 'mu, 'a -ti -mo -hru, 'ye -bu e -hru 'waa de 'kuku a 'mu a -ti
 -mo. Satan, u dee =ne 'klö -bu, 'a nyiblo gbagbu.

Mt 4.1-11; 25.41; Lk 10.18-20; Sn 8.44; 2 Ko 2.10,11;
 2 Tes 2.9-12; Sk 4.7; 1 Pi 5.8,9; 1 Sn 3.8-10;
 'Lul'yeec 12.9-12; 20.2,10. -Hre **'ku -huian** a kle-hihiale -we.

Seisi (Zeus, Jupiter) Nun 14.12. Seisi, no- mo 'ku -mu', Glekitve
 de la, 'a 'nyre. Seisi a 'mu, 'a lelenyu, no- mo Hemesi
 (Hermès).

Selemi (J r mie) Mt 2.17; 16.14; 27.9. Selemi mo la Nyisva a winwlɔn-hanyɔ*. ε no-, ti -ni ke', -tebli, -ε di la 'lu -mo mu -Yusu a ti 'yri, -ε na la 'a -ti -mo le.

Sinai Dugba -mu', -ε kɔ 'lu Moise* mu la 'li, Nyisva 'e -nyi la=a 'a tete*, ε no- kɔ 'nyre =niɔ.

Sion Mt 21.5; Sn 12.15; Rom 9.33; 11.26; 1 Pi 2.6; Heb 12.22; 'Lile'yeec 14.1. Dugba -mu', -ε kɔ 'lu v pvv 'li Jrusredio 'li, no- kɔ 'nyre =niɔ. Nyisva a 'kagbau*', no- ni 'v dugba a 'mu 'lu. Ε kɔ ti, Jrusredio a pepe -mu', 'v dεe =ne Sion.

Sitoinyibli (Stoiciens) -Hre Epikulinyibli a kle-huhiiale.

Sodɔmudio (Sodome) Mt 10.15; 11.23-24; Lk 17.29; 'Lile'yeec 11.8;... Ε no- mo 'du -mu', -ε kɔ 'kwli Loti 'ti la 'li. 'Du -mu', -ε 'mve Sodɔmu yre, ε no- mo Gomɔldio (Gomorrhe). 'Du ni 'huen a 'mu a nyibli, de 'kuku*', v ni la, ε -hv la ni diaku. Ε no- kɔ -ti, Nyisva 'e nu=o, nahru 'e ble 'li yakɔ 'kwli, 'e -we 'du a 'mu kɔ 'waa 'kwli a nyibli 'huen- bv. Kee, ε wa Loti ni, -ε nu=o, Loti mo la Nyisva a nyiblo =niɔ. -Hre Loti a -ti a kle-huhiiale.

Sosefv (Joseph) 'Kι 'li 'yri* yrayri a Nyisvacrien 'kwli, ε kɔ nyibli -hvɔhvι, 'waa 'nyre 'e mo Sosefv:

1. Sosefv, -ε mo Sakɔbv* a 'yu nyibeyu -bi, 'kι 'li 'a 'yonu nyibepu ni -pu -tu 'v 'huen -mu' 'nyi, -v mo Yisraekv* a 'baunu. -Hre Nun 7.9-14; Sn 4.5; Heb 11.21-22; 'Lile'yeec 7.8.
2. Sosefv, -ε mo Mari a nyibiu, Mari, -ε mo -Yusu a 'dii.
3. Sosefv, -ε mo -Yusu a 'diayi -bi. Mt 13.55; Mk 6.3.
4. Sosefv, -ε mo Saki a 'diayi. Mt 27.56; Mk 15.40,47.
5. Sosefv, -ε kɔ 'li Alimate. Mt 27.57-60; Mk 15.42-46; Lk 23.50-53; Sn 19.38-42.
6. Sosefv Basabasi, -ε yι -Yusu =wien le kve -we. Nun 1.23.
7. Banabasi a 'nyre -bi mo Sosefv. Nun 4.36.

Sosue (Josu) Nun 7.45; Heb 4.8. -Te Moise* a -ti -we, Sosue, no- bi 'v 'a -ta', -ε -he Yisraekv* a naanyɔ, -ε gba 'li =nu 'blvgbi -mu', Nyisva pu la 'li, ε di la =nu -nyi 'kwli.

T, t

'tapɔkayu; Nyisva a 'tapɔkayu (tabernacle, tente de la rencontre, sanctuaire) Ti -hi la a ti 'yri, -te Nyisva a dakɔ ne la 'li 'blvgbi -mu', -ε kɔ ki nyibli 'yι 'li 'ti, Nyisva lee la Moise* ni, 'kι bv

nu la 'tapokayu, -e ni 'do. -Te Moise di la -kvan a 'mu, 'a nunuo nu, 'ki 'li -haandanu ko muumakə 'hvən- 'kwli, Nyisva təo la -ne=e ni -tee. 'A ti, Yisraekve* 'bu yi la -ta' ni -hvən, u ko bu =wle=e, u 'mu=v 'ble. 'Bu nyre 'v -tite -bi, -e -bi u pi=i ni de.

'Ki 'li 'tapokayu a 'mu bu, 'ki u -tui la 'li 'yridukwli* bu, -e ko 'kwli 'hukabi ni 'hvən -mu', -e ko ki u 'cru 'v Nyisva a tete* ni -pu 'v, e ni 'li. U -tui la 'li Nyisva a -ŋmayint-tebli -bi ble -we.

'Kayu a 'mu bu, 'ki -Juukve* dee 'li Nyisva le, 'ki 'v=v ye', 'v yi la 'li -cohlvn* -pii -ni. E no- e -gba -gbagba, 'e ye ti -mu', bodio Salomo* pu Nyisva a 'kagbau* a ti ki.

'Ye -droode -mu', -e tue -mu Nyisva a 'tapokayu, 'ki 'li Heb 8.5 'kwli.

tete (lois, commandements) 'Ki Nyisva a tete 'cru 'li Moise* a 'cruu ni -hun 'kwli, -u mo 'yri* 'ki a Nyisvacrien a 'kibia -bi. Nyisva, no- təo Moise tete a 'mu, 'ki 'v 'a dakə -ms'. 'Ki 'li tete a 'mu 'hyi, e ko tete gbagbi ni -pu. 'Ki e 'cru 'li Moise a 'hvən a 'crien 'kwli: 2 Moise 20 (Ex 20). Tete a 'mu, e no- -bu:

Kee- Nyisva -pu:

(1) 2 'Mə -mo -na Kukonyo Nyisva. 'Mə =gblee -mu, -te -mo la -koyu, 'ki 'li Esipukve a 'bli, 'mo -ha 'li -mu 'blugba a 'mu 'kwli. 3 =Nı 'daa 'li hiapunyisva =du ko 'kuo 'hvən-, 'bu 'yi 'mo ni -do -bu.

(2) 4 =Nı 'nuo 'li tuyonu =du, =ni 'nuo 'li 'a -ne =dedede, -e 'wi-mamvi yi, ko nubli ko -hrin 'hvən-, 5 -tebli a 'mu, =ni 'bla a 'li=kwlı yi bu, 'ki 'v 'a dida a -ta'. 'Mə -mo -na Kukonyo Nyisva. 'N -hvə=e ni, 'mo ni -do, 'mo -bu nve -ni. Nyiblo 'bu 'ye ni -tuu 'v 'mu 'v, 'na yrv di=e 'ni klo, e ko 'a 'yonu 'hvən-, e 'mu=v gba -gbagba, e 'mu 'a 'yonu a 'mu a -hrin a gble ni ta ko -hen ki ye. 6 Kee, nyiblo 'bu nve 'mu, 'bu yi 'v 'na tete ni -tui -ni, 'n di nu -nu -haande -mo, u ko 'waa 'yonu 'hvən-, e 'mu=v gba -gbagba, e 'mu 'waa -hrin a gble a 'miliwo ki ye.

(3) 7 =Nı 'daa 'li 'na 'nyre le dadu. Nyiblo 'bu yi 'li 'na 'nyre le ni de dadu, 'na yrv di=e 'ni klo.

(4) 8 -Wuwle-nyrwə a -ti 'ni 'hruo 'li -mu -mo. -Nyrwə a 'mu 'kwli, -wle, 'ki 'v 'na -ta'. 9 'Ki 'li -nyrwı ni -hlon-do 'kwli, 'ki -bu nuu 'v -na -kvan a pəpe. 10 Kee, -nyrwə ni -hlon'hvən a -nyrwə 'kwli, -ko -bu -wle. 'Mə Kukonyo Nyisva, 'mo -ko=e. -Nyrwə a 'mu 'kwli, =ni 'nuo 'li -kvande

=dv, -bi 'lì yt, -na 'yonv, kɔ -na -heeniyv, kɔ -na 'wlugba-tebli, kɔ -na 'kayu a 'dagbatayu 'huen-, 11 -ε nu=o, 'kì 'lì -nyrɔwi nì -hlon-do 'kwli, 'kì 'n nuu 'v yakɔ, kɔ -tvtv, kɔ 'yru, kɔ -tebli a pepe, -ε nì 'lì=t -mo. -Hlon'huen a -nyrɔwɔ 'kwli, -ε -bi 'n -wle nì. Ε no- kɔ -ti 'nì nu -nyrɔwɔ a 'mv -wuwle-nyrɔwɔ -mo', -ε kɔ 'kwli 'n ni 'lì -tonyibli -haande -mo. 'N -hue=e nì, -bv pu=v 'kibia kì, 'kì 'v 'na -ta'.

(5) 12 =Tuu 'v -na 'bat kɔ -na 'dii 'huen- 'v, 'kì 'lì nuelé 'kwli, -ε di=e nu, -mv -hunhlun blɔblu pv, 'kì 'lì 'blogba -mv', 'mɔ -bv, -ε mɔ -na Kukɔnyɔ Nyisva, 'n di -mv -nyi 'kwli.

(6) 13 =Nì 'laa 'lì nyiblo.

(7) 14 =Nì 'nuo 'lì -wlawli.

(8) 15 =Nì 'yrie 'lì.

(9) 16 =Nì 'pvv 'lì -na 'bihian hì kì.

(10) 17 =Nì 'tuo 'lì ca -na 'bihian a de a -ti, 'ye -bu ε mo 'a 'kayu, kɔ 'a nvgba, kɔ -heeniyɔ, kɔ a 'wlugba-tebli 'huen-.

-Yusu 'Klsv a tete (les lois de J sus Christ): Mk 12.28-34; Lk 10.25-37; Sn 15.10-17; 1 Sn 2.3-8; 3.21-24; 2 Sn 5.6.

tetetɔonyv; Nyisva a tetetɔonyv (scribes) Ε nu- mo nyibli -mv', -v tve nyibli Nyisva a tete* -mv', ε -nyi la Moise*, 'kì 'v -Juukvɛ* a -ta'. Kee seyi, -tebli, -ε 'cru 'lì Moise a 'cru nì -hun 'kwli, ε no- v tve nì.

-tebli 'kukui (p ch s) -Hre de 'kuku a kle-hihiale.

-tonyibli a pepe a Nyiblo (le Fils de l'homme) -Hre Nyiblo a -ti a kle-hihiale.

tugbe -mv', -ε kɔ 'yie v kɔ 'v -Yusu (la croix) Ε mo la Romakvɛ* a de -niɔ, nyiblo 'bv nu la -balvɔjmlı, -v'v- 'cre gbagbv, 'kì bv kɔ la 'v=v tugbe 'yie, -ε di=e nu, ε 'mv 'kv.

W, w

Wanyɔ (Sauveur) -Yusu, no- mo 'klɔ -bv a Wanyɔ, -ε nu=o, ε no- ha 'hru, kì Nyisva bv wa nyibli, 'kì 'v 'waa de 'kuku* a -ta'. Ε -hen 'nyre, -ε mo, -tonyibli a de 'kuku a -ti, v blee 'kvkvv yì, kɔ, v blee yì, bv hlɔɔ Nyisva -mo le. Kee, -Yusu, no- Nyisva hle -aan de 'kuku a 'mv, 'ε 'kv, 'kì 'v -aan -ta'. Ε no- nu=o, nyibli a pepe -mv', -v kuo -Yusu -wlv* yì, -v -nyi=e 'waa 'klɔ, Nyisva 'ε 'wuwle 'waa de 'kuku. De a 'mv, -Yusu nu a -ti, Nyisva 'ε yì 'v -nv yì 'sii -ni, 'kì 'v 'a dɔnv yì, 'ε yì -nv kva 'ble. 'Kì 'lì 'a dɔnv

a 'kvkvv 'kwli, 'ki -Yusu naa 'l, 'e =gble nyibli, 'ki 'l Satan*, -e mo 'kuo -hvñ* a nyiblo gbagbv a 'kl l b. -Hre wawa a klé-hihiale.

winwlón-hanyø; Nyisva a winwlón-hanyø (prophète) Nyisva a winwlón-hanyø, no- mo nyiblo -bv, Nyisva -tui 'a -ti wlón, 'ti- winwlón-hanyø a 'mv, 'e yi -ti a 'mv nyibli -lee -ni.

Ti -hi la a ti 'yri, Nyisva lee la 'ne- 'a winwlón-hanyø -hvñhvi, 'ki 'ne- -tonyibli -mo: **Samuel**, **Esai**, **Selemi**, kō 'waa de -bi 'hvñ-. 'Ki Nyisva nee la 'l =nv 'l, 'e tve la nyibli -tebli, -e di la 'lu -mo mu, 'ki 'l ye'. 'Ti- -Yusu 'mv la -kvø -ni, v hle la 'a didie a -ti ni, kō 'a nunu-tebli, e di la nu, kō -tebli -mu', -e di la 'v nyre, 'ki 'v=v -mo. U hla -tebli a 'mv a -ti, 'e -hie ti -hvñhvi, 'ti- -Yusu a 'mv, 'e -di. Winwlón-hanyø a 'mv, 'ya 'v 'lu de, e ni la ke', 'v ne la -tebli -mu', -e di 'lu -mo mu -mo le, 'ti- -Yusu 'mv di de, -e di=e nu, e 'mv nyibli -bati le -pvø -ni. -Ti a 'mv, v 'cru la=a ni, 'ki 'l 'yri* 'ki a Nyisvacrien 'kwli.

'Ki 'l 'yri yrayri a Nyisvacrien 'kwli, v hle nyibli -mu', -v hle 'l Nyisva a 'kl 'kwli a -ti, 'v hle -ti -mu', Nyisva -tui -nv wlón -we. Nyibli a 'mv, v dee -nv Nyisva a winwlón-hanyø -we.

-wíde -Hre **'kuo a dida** a klé-hihiale

-wlatablecrïen (Psaumes) 'Ki e ni 'l 'yri* 'ki a Nyisvacrien 'kwli. -Wla a 'mv, Dafid* kō nyibli -bi 'hvñ-, v nv- 'cru-i, -e di=e nu, v 'mv=v hla, -te -mu' v nu Nyisva a nvele, kō, v 'mv=v 'nyre le pv.

-wlawli, 'lawlu (adultère, impudicit) Mt 5.27-30; Mk 10.1-12; Lk 16.18; Sn 8.1-11; 1 Ko 6.9-20; 1 Tes 4.1-8; Heb 13.4.

'wliye, kuko-tebli (argent, possessions) Mt 6.19-21; 24-34; Lk 12.13-21; 32-34; Nun 20.35; 1 Tim 6.6-10; Heb 13.5; Sk 2.1-9; 5.1-6.

=wlu a yi kuo le; nyiblo bv kuo kükonyø =wlu yi (foi, croire) Mk 11.22-25; Lk 17.5-6; Gal 2.16; Ef 2.8-9; Heb 11; Sk 1.2-8; 2.14-26; 1 Pi 1.3-9.

-wuwle-nyrøwø (sabbath) E mo -nyrøwø gbagbv =ni. Ta 'l tete a klé-hihiale 'kwli le, =mv -wuwle-nyrøwø a tete -hre (2 Moise 20.8). -Juukvø* -tu 'v tete -bi, 'ki 'v -wuwle-nyrøwø a -ta'. Tete a 'mv, e 'yi Nyisva a tete 'pa-. U 'ni -hva-a la=a, 'ki nyiblo bv nu -kvandé 'cimie, 'ki 'l -wuwle-nyrøwø 'kwli. Nyiblo 'bv nu -kvan, -e -bi v pi yrv díak. -Ti a 'mv, e no- kō -ti 'v yi la yrv' le bi, -te -wuwle-nyrøwø 'kwli, -Yusu -we 'hvñhrennyø =dv a 'kvø, kō -te 'a -nagbopv* 'ce la 'dvdø-tebli

-dv a 'hle gbi, 'a didie a -ti (Mt 12.1-8). -Juukve a 'mv, v wen 'ni, nunu-tebli a 'mv, ε mo -kvandε =ni.

wuwa (salut) -Yusu bv wa nyiblo, -ε blee 'kukvu yl, 'a de 'kuku* a -ti, Nyisva a -bati 'ni -ha-a klɔ: Sn 3.16-17; Nun 2.37-39; 4.11-12; Rom 5.1-11; 10.9-13; Ef 2.1-10; 1 Tim 1.15-16; 2.3-7; 1 Pi 1.3-5.

Y, y

Yisai (Jess) Mt 1.5,6; Lk 3.32; Nun 13.22; Rom 15.12. Ε no- mo bodio Dafidi a 'bai, -ε mo -Yusu a 'bai gbagbu. Ε ni la ke', Nyisva winwlɔn-hanyo* Esai 'ε 'cri la-a, -ε mo, Wanyo* -mv', Nyisva di ya, ε di mo Yisai ko Dafidi a 'yonu a 'yu. -Hre **Dafidi** a kle-hihiale.

Yisaku (Isaac) Nun 7.8; Rom 9.7; Heb 11.9. Ε mo la Abrahamu ko Sara 'huen- a 'yu =ni. Yisakunyre, ε -hen 'nyre 'nyi a 'cica. -Hre **Abrahamu** a -ti a kle-hihiale.

Yisraε (Israël) Yisraenyre, no- Nyisva -tue Sakɔbu*, -ε mo la Yisaki* ko Rebeka 'huen- a 'yu. 'A 'dīayi a 'nyre mo Esau*. -Han-ti Esau 'ε mo la nyi'ka, kee, Sakɔbu, -ε mo Yisraε, no- Nyisva -ha la 'li, bv mo la -Juukve* a 'bai. Yisraε a 'mv, ε ko la 'yonu ni -pu -tu 'v 'huen. U nu- mo Yisraekve a -tugbi ni -pu -tu 'v 'huen a 'bainu. -Hre **Abrahamu** a kle-hihiale.

Yisraε a 'yonu a 'yonu, -v -he dako, nu- mo Yisraekve, ko -Juukve, ko Hebrekve. -Hre **Juukve** a kle-hihiale.

Yisraekve a 'blugba, 'a 'nyre -bi mo Kanaablugba*.

yι'bιbε (circoncision) Ε mo la -Juukve* a 'blide =ni la, 'waa 'yonu nyibepu 'bv ko -nyrɔwi ni -bluenblien, v ko bv 'be =nu yl. Nyisva, no- lee la Abrahamu*, 'ki bv nu la de a 'mv. -Hre 1 Moise 17.9-14.

Yi'bibe a 'mv, ε mo la yruule =ni, -ε tue la-a nyibli yl, -ε mo, nyiblo a 'mv, v 'be yl, ε mo -Juukveyu =ni.

Ti -mv' ko 'yri v -tua la -Yusu a -ti a hihla, -Juukve -bi hle la-a ni, -ε mo, nyibli -mv', -v 'yil -Juukve 'pa-, 'bv mo, 'bv -hve bv -he -Yusu a nyibli, v ko bv 'be =nu yl, 'ti- v 'mv -Yusu a nyibli -he, -ε di-e nu, v 'mv=υ nyibli -tɔɔ -ni, -ε mo, v -he -Juukve, v wen ni, 'ki bv -tuu 'v Moise* a tete* a pepe 'v. Pɔlv -mo -bi, ε 'yil la de a 'mv ki -wen. De a 'mv, ε no- ε 'cri la 'li 'crien -mv', ε gba la Galatikve a 'cve yl 'kwli, ko 'ki 'li 'a 'criun -bi 'kwli. Ε hle=ε ni, -ε mo, nyiblo 'bv

yi=t ni -hue, 'kι Nyisva bv wa=a, de ni -do ε kɔ bv nu, ε no-
mo bv kuo -Yusu -wlv* yi.

yinshι (pierre pr cieuse) 'Kι 'l 'Llε'yeecriεn 'kwli (21.19-20),
Saan hla 'l Nyisva a 'diɔ yrayrv -mv' a -ti ni, ε 'yee 'l 'lлε'yiye
'kwli. 'Dιɔ a 'mv, v nu yinshι a gblegble, 'v pu 'a -gbi
a -wlubvde. 'Hι a 'mv, ε yi 'ni wlun, 'a 'yii 'ε ni dvdɔyo lε.
'Hι a 'mv, 'waa 'nyre, no- -bv:

1. Sasvpv (jaspe), 'a 'yii 'wi- hawi yi, 'a de -bi 'wi- 'yie yi.
2. Safili (saphir), 'a 'yii 'wi- -gblu yi.
3. Kasidvanı -v'v- agatı (calc doine ou agate), ε kɔ 'yii
a gblegble.
4. Emelədi (meraude), 'a 'yii 'wi- hawi yrayri a 'yii yi.
5. Sadonist, -v'v- onisi (sardonyx ou onyx), ε kɔ 'yii
a gblegble.
6. Salıduanı (sardoine), 'a 'yii -hlu ni.
7. Klisoliti (chrysolithe), ε kɔ -gbapuyii.
8. Belili (b ryl), 'a 'yii jre' bv.
9. Topasi (topaze), ε kɔ -gbapuyii.
10. Klisoplası (chrysoprase), ε 'ple 'yi.
11. Hiaseti -v'v- tukvası (hyacinthe ou turquoise), 'a 'yii 'wi-
yakɔ a 'yii yi.
12. Ametisiti (am thyste), ε -hlu ni, kɔ 'ε 'wi- -gbluyii.

yre-gbugbele nvgba kɔ 'a nyibv 'huen-, bv -gbugbe yre a -ti
(divorce) Mt 5.31-32; 19.3-9; Mk 10.1-12; Lk 16.18;
1 Ko 7.10-16.

'yri (alliance, testament) Dakogble ni 'huen 'bv yi 'yri ni -tui,
v pi 'l de, v kɔ bv nunu -mo.

Kεε, 'yri -mv', Nyisva -tu, ε kɔ 'a nyibli 'huen-, ε ni 'dɔ,
-ε nu=o, Nyisva ni -do, no- -tu 'yri, 'e pu 'l=t, 'kι 'v 'a dakɔ -mo,
-ε mo, ε di -nu 'ni -hee -ni, ε 'mv 'waa 'Bai kɔ 'waa Kukɔnyɔ
'huen- -he. 'A dakɔ -mo -bi, v bleε yi, bv na=a -mo.

Ε kɔ 'yrigble ni 'huen, Nyisva nu la, ε kɔ -tonyibli 'huen-.
Yi-heyri, -ε mo 'yri 'kι, ε -tu la=a ni, ε kɔ Moise* 'huen-, 'ε lee la
'a dakɔ Yisraekve*, -ε mo, ε di nu -nu 'a dakɔ -mo', 'bv mo,
tete* -mv', ε -nyi la Moise, 'bv yi 'v=v ni -tui -ni. Kεε, ε 'yi la
nyiblo -dv -ko, -bv kɔ 'klι, -bv -tuu la 'v tete a 'mv a pepe 'v.
Ε no- nu=o, nyiblo -dv 'yi 'v yi 'sii -ni, 'kι 'v Nyisva ye', 'kι 'l
yi-heyri a 'klι 'kwli. De a 'mv, ε no- kɔ -ti Nyisva 'ε -tu 'huen
a 'yri, -ε mo 'yri yrayri, ε kɔ -tonyibli 'huen-. Kε- ε -pv, -ε mo,

nyiblo 'bv kuo -Yusu 'Klsu =wlv* yi, ε di 'v nyiblo a 'mv yi 'nι 'sii -ni, 'kι 'v 'a dīonv ye', ε 'mv 'a de ki wen; -ε nu=o, -te -Yusu 'Klsu yi la nι 'kv, Nyisva hle la=a 'a -ne nyiblo =dv a de 'kuku* ni, -Yusu a 'mv, 'e 'kv, 'kι 'v -aan -ta'. Ε no- nu=o, 'a -ne nyiblo 'bv kuo -Yusu 'Klsu =wlv yi, Nyisva yi 'v yi 'nι 'sii -ni, 'kι 'v 'a dīonv ye', -ε 'wi -te nyiblo 'yi -hvan Nyisva a tete =dv nι 'wle.

'Kι 'v yi-heyrι a 'mv a de ki, -hre Lk 1.72; Nun 3.25; 7.8; Gal 3.17; Heb 9.1.

'Kι 'v 'hven a 'yri a de ki, -hre Mt 26.28; Mk 14.24; Lk 22.20; Rōm 11.27; 1 Ko 11.25; 2 Ko 3.14; Heb 7.22; 8.6-13; 9.15; 10.16,29; 12.24; 13.20.

'yrıdukwli (arche de l'alliance, coffre de l'alliance) Heb 9.4; 'Lile'yeec 11.19. Dukwli a 'mv, v nu la ti, 'v nu la=a, 'ti- 'v 'wla la=a -golv lu. 'Kι 'lι=i 'kwli, 'kι 'hikabi -mv', -v kɔ ki Nyisva a tete* ni -pu 'cru la 'v, v ni la 'lι (Heb 9.4-5). Yisraekve* bv yi la 'lι 'blugbi -mv', -ε kɔ ki nyiblo =dv 'yi la 'lι 'ti ki ni ne, v yi la dukwli a 'mv 'nι 'ble. 'Bv nyra la bv, 'kι v pi la 'lι=i Nyisva a 'tapɔkayu* bv. Dukwli a 'mv, ε kɔ -tebli -mv', -ε ni la 'lι=i 'kwli, ε ni la -ŋma yi, -ε nu=o, 'yri -mv', Nyisva =tu la, ε kɔ Yisraekve 'hven-, no- kɔ yruule =ni la.

-Yusu (J sus) -Yusunyre a 'mv, ε -hen 'nyre Wanyo*, 'ε -hen 'nyre de Nyisva mo -aan -ne Wanyo =ni. U dees =ne -Yusu 'Klsu* -we, kɔ Nyisva a 'Yu, kɔ -tonyibli a pεpε a Nyiblo*, kɔ bodɔ Dafidt* a 'yonu a 'Yu.

-Yusu a -mɔnanyo -Hre -mɔnanyo a kle-hihiale.

-Yusu a -nagbopi -Hre -nagbopu a kle-hihiale.

-Yusu a nyiblo (chr tien) Ε no- mo nyiblo -mv', -ε kuo -Yusu =wlv* yi, -ε -nyi=e 'a =wlv, kɔ, -ε yi=i =wien le kve.